

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Kristina Pelnářová

Správní trestání osob ve výkonu trestu odnětí svobody

Diplomová práce

Olomouc 2023

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: **Správní trestání osob ve výkonu trestu odnětí svobody** vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 155 760 znaků včetně mezer.“

V Olomouci dne 30.03.2023

Kristina Pelnářová

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí práce, **JUDr. Soně Pospíšilové, Ph.D.**, za její vstřícný a ochotný přístup, odborné vedení mé diplomové práce, za konzultace a cenné rady, které mi po celou dobu poskytovala.

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	6
ÚVOD	7
1. VÝCHODISKA SPRÁVNÍHO TRESTÁNÍ OSOB VE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	10
1.1 ZÁKONNÉ PRÁVNÍ PŘEDPISY	10
1.2 PODZÁKONNÉ PRÁVNÍ PŘEDPISY A INTERNÍ NORMATIVNÍ AKTY	16
1.3 SOFT LAW	18
2. KÁZEŇSKÝ PŘESTUPEK JAKO DRUH DISCIPLINÁRNÍHO DELIKTU	21
2.1 ZÁSADY SPRÁVNÍHO TRESTÁNÍ	22
2.2 DISCIPLINÁRNÍ SPRÁVNÍ DELIKTY	24
3. PRÁVNÍ POSTAVENÍ OSOBY VE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	29
3.1 PRÁVA OSOB VE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	29
3.2 POVINNOSTI OSOB VE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	33
4. KÁZEŇSKÁ ODPOVĚDNOST OSOB VE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	36
4.1 KÁZEŇSKÉ PŘESTUPKY ODSOUZENÝCH	38
4.2 KÁZEŇSKÉ ODMĚNY A JEJICH DRUHY	39
4.3 KÁZEŇSKÉ TRESTY A JEJICH DRUHY	40
4.3.1 <i>Trest uložení pokuty až do výše 5 000 Kč</i>	42
4.3.2 <i>Trest propadnutí věci, instituty zabránění a odnětí věci</i>	42
4.3.3 <i>Trest umístění do uzavřeného oddílu a do samovazby</i>	43
5. KÁZEŇSKÉ ŘÍZENÍ.....	45
5.1 PRŮBĚH ŘÍZENÍ V 1. STUPNI	45
5.1.1 <i>Postup před zahájením řízení</i>	45
5.1.2 <i>Zahájení řízení</i>	47
5.1.3 <i>Průběh řízení</i>	48
5.1.4 <i>Rozhodnutí</i>	49
5.1.5 <i>Prominutí kázeňského trestu, upuštění od výkonu zbytku kázeňského trestu a zahlazení kázeňského trestu</i>	52
5.2 OPRÁVNĚNÉ PROSTŘEDKY A ŘÍZENÍ O NICH	53
6. SOUDNÍ PŘEZKUM.....	56
6.1 NÁLEZ ÚSTAVNÍHO SOUDU SP. ZN. PL. ÚS 32/08 ZE DNE 29. 9. 2010	56
6.2 NÁLEZ ÚSTAVNÍHO SOUDU SP. ZN. PL. ÚS 112/20 ZE DNE 27. 07. 2021	61
6.3 SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA	63

7. DALŠÍ ZPŮSOBY OCHRANY PRÁV OSOB VE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	64
7.1 STÍŽNOST JAKO INSTITUT PRO UPLATNĚNÍ PRÁV A OPRÁVNĚNÝCH ZÁJMŮ ODSOUZENÝCH	64
7.2 DOZOR KRAJSKÉHO STÁTNÍHO ZASTUPITELSTVÍ NAD VÝKONEM TRESTU	65
7.3 VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV A JEHO ROLE V OCHRANĚ PRÁV ODSOUZENÝCH	67
ZÁVĚR	71
ABSTRAKT A KLÍČOVÁ SLOVA.....	73
ABSTRACT AND KEY WORDS	74
SEZNAM LITERATURY	75
PŘÍLOHY.....	79

Seznam použitých zkratk

ČR – Česká republika

ESLP – Evropský soud pro lidská práva

EVP – Evropská vězeňská pravidla

LZPS – usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

NGŘ 23/2020 - nařízení generálního ředitele č. 23 ze dne 1.10. 2020, o kázeňském řízení u obviněných, odsouzených a chovanců č.j. VS-41753-50/ČJ-2020-8000PS-IAŘ

NSZ – Nejvyšší státní zástupce

OČTŘ – orgány činné v trestním řízení

Osoba ve výkonu TOS – osoba ve výkonu trestu odnětí svobody

ŘVTOS – vyhláška ministerstva č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

SŘ, správní řád – zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

SZ – státní zástupce

TČ – trestný čin, trestné činy

TOS – trest odnětí svobody

TZ – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

VOP – Veřejný ochránce práv

VŘ věznice Mírov – vnitřní řád pro odsouzené věznice Mírov ze dne 14.12.2021, č.j. VS-219935-1/ČJ-2021-803632-GŘ

VS, VSČR – Vězeňská služba České republiky

Zákon o některých přestupcích – Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích

Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, Přestupkový zákon – zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

ZSZ, zákon o státním zastupitelství – zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství

ZVJS, zákon o Vězeňské službě a justiční strážci ČR - zákon České národní rady č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky

ZVOP – zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv

ZVTOS – zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

Úvod

Správní trestání osob ve výkonu trestu odnětí svobody je v současné době nepříliš známým tématem nejen pro laiky, ale také pro některé mé kolegy z ročníku. Jedná se o problematiku, která je specifická nejen roztržitou právní úpravou, kdy stěžejní část celého procesu je upravena v interních předpisech, nýbrž i samotnými charakteristickými prvky subjektu a prostředí, kde je správní trestání realizováno. Vlivem novelizací právní úpravy a judikatury jsou dostupné odborné publikace již neaktuální. Navíc tato problematika je většinou v publikacích řešena jen v několika málo větech, kdy i zde jsou určité závěry pouze teoreticky dovozovány a nemají praktický vzhled. Vzhledem k tomu, že můj rodinný příslušník pracuje v jedné z nejpřísnějších mužských věznic, ve věznici Mírov, bylo mi umožněno vnímat danou problematiku i z praktické roviny. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla analyzovat právní úpravu a zjistit, jakým způsobem je teorie aplikována v praxi. V práci není výzkumná část vyčleněna do samostatné kapitoly, nýbrž jsou poznatky ze správní praxe ve zkoumané oblasti začleněny přímo do textu a zároveň je průběžně odkazováno na přílohy práce, v nichž praxi na konkrétních věcech demonstruji. S přihlédnutím k poznatkům, které jsem nasbírala v rámci empirické části, jsem se rozhodla v této práci osvětlit postavení osob ve výkonu trestu odnětí svobody, včetně jejich práv a povinností a podrobně popsat celé kázeňské řízení odsouzených od zahájení řízení až po rozhodování o opravném prostředku, včetně následného soudního přezkumu a jiných nástrojů ochrany jejich práv. Diplomová práce je doplněna přílohami, jejichž obsahem jsou tiskopisy, užívané v souvislosti s kázeňským řízením, na které je v textu při popisu jednotlivých fází kázeňského řízení odkazováno. V Příloze č. 12 je zachycen můj rozhovor se zaměstnancem věznice Mírov, týkající se kázeňského řízení.

Hlavním cílem předkládané diplomové práce je poskytnout komplexní a ucelený pohled na správní trestání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, jejich postavení a jednotlivá práva a povinnosti související s naplňováním účelu trestu odnětí svobody. V práci se chci zaměřit na provedení analýzy zásad správního trestání, projevujících se v kázeňském řízení s osobami ve výkonu trestu odnětí svobody. K naplnění cíle práce si stanovuji dvě výzkumné otázky, a to: Jaké zásady se projevují v kázeňském řízení s odsouzeným? Jaké prostředky ochrany práv mohou osoby ve výkonu trestu odnětí svobody de lege lata využít? Jelikož poskytnutí komplexního a uceleného pohledu na správní trestání osob ve výkonu trestu odnětí svobody je jedním z mých

hlavních cílů, doplňují veškeré teoretické závěry také o co nejvíce praktických poznatků získaných na základě návštěv věznice Mírov a rozhovorů s jejími zaměstnanci a z emailové komunikace s právníkem kanceláře VOP.

Práce je rozdělena do sedmi kapitol. První kapitola se věnuje rozčlenění právních pramenů, na jejichž základě je správní trestání realizováno a charakteristice základních východisek správního trestání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, neboť dle mého názoru je klíčové se hned zpočátku zorientovat v nejednotné právní úpravě, pochopit vzájemné vztahy jednotlivých pramenů a definovat základní pojmy, jejichž pochopení je nezbytné ke správné orientaci v dané problematice.

Druhá kapitola vymezuje kázeňský přestupek jako druh disciplinárního deliktu, rozebírá problematiku správního trestání obecně a jeho charakteristické znaky. První podkapitola se věnuje zásadám správního trestání, které rozčleňuje do tří základních skupin, od obecných zásad výkonu veřejné správy, až po zásady typické pro oblast správního trestání. Představuje tak klíčovou kapitolu pro pochopení jednotlivých procesních specifik kázeňského řízení odsouzených. Druhá podkapitola charakterizuje disciplinární správní delikt a začleňuje jej do systému správních deliktů.

Třetí kapitola se již zabývá postavením osoby ve výkonu trestu odnětí svobody. Podrobně vymezuje a rozebírá její práva, způsob a zabezpečení realizace těchto práv. Jsou zde rozebrány povinnosti odsouzeného, jejichž porušování či nedodržování má za následek protiprávní jednání nebo protiprávní stav, za který je v kázeňském řízení zpravidla uložen odsouzenému jeden z kázeňských trestů.

Čtvrtá kapitola se zaměřuje na kázeňskou odpovědnost odsouzených, konkrétně na problematiku kázeňských přestupků. První a druhá podkapitola definují kázeňské odměny a jejich roli, spočívající v pozitivní motivaci pro dodržování kázně uvnitř věznice a podrobně rozebírají kázeňské tresty a jejich druhy.

Pátá kapitola se věnuje analýze způsobu a míry projevu jednotlivých zásad v průběhu celého kázeňského řízení, od úkonů před zahájením řízení, až po rozhodnutí o opravném prostředku, kdy cílem je popsat kázeňské řízení jako celek. Tato kapitola popisuje vedení kázeňského řízení, jednotlivé úkony zaměstnance s kázeňskou pravomocí, shromažďování a vyhodnocování důkazních prostředků, participaci odsouzeného na objasnění skutkového děje, vymezuje náležitosti rozhodnutí, podávání opravného prostředku a řízení o něm.

Šestá kapitola se věnuje možnostem soudního přezkumu rozhodnutí o uložení kázeňského trestu. Podrobně jsou zde rozebrány dvě stěžejní plenární rozhodnutí ÚS,

a to nález ÚS sp. zn. Pl. ÚS 32/08 ze dne 29.09.2010, včetně rozboru odlišných stanovisek dvou soudců Pavla Holländera a Jiřího Nykodýma a nález ÚS sp. zn. Pl. ÚS 112/20 ze dne 27.07.2021, které ve velké míře ovlivnily vyloučení možnosti soudního přezkumu kázeňských trestů. Je zde také zmíněno stanovisko státního zástupce Nejvyššího státního zastupitelství J. Plevy k nálezu ÚS sp. zn. Pl. ÚS 32/08.

Jelikož výsledkem správního trestání je rozhodnutí autoritativně ukládající kázeňský trest a podstatou tohoto trestu je citelný zásah do práv pachatele tak, aby bylo zamezeno následnému páchání protiprávního jednání, uzavírá poslední kapitola práci shrnutím dalších způsobů ochrany práv odsouzených. Podávám zde charakteristiku tří významných institutů, kterými se mohou osoby ve výkonu trestu odnětí svobody domáhat realizace a ochrany svých práv, která byla narušena nebo ohrožena procesními pochybeními v průběhu kázeňského řízení nebo nepřiměřeným zásahem do práv odsouzeného samotným uložením kázeňského trestu.

V práci čerpám primárně z doporučení mezinárodních organizací, zákonné a podzákonné právní úpravy, interních předpisů Vězeňské služby ČR a soudní judikatury. Poznatky z praktického uplatňování zkoumaných právních institutů jsem získala z rozhovorů se zaměstnanci věznice Mírov a emailové komunikace s JUDr. Jiřím Matouškem, právníkem Kanceláře Veřejného ochránce práv, odboru dohledu nad omezováním osobní svobody. To mi umožnilo využít znalosti a informace takto nabyté pro účely mé práce a závěry, ke kterým jsem v práci dospěla. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že tato práce je zpracována jak na základě teoretických, tak empirických poznatků. Dále ve velké míře užívám odborné literatury v podobě monografií, odborných článků, komentářů, a to zejména komentář k ZVTOS od V. Kalvodové. S ohledem na požadavek komplexnosti zpracování tématu, odkazuje práce na mnoha místech i na internetové zdroje.

Při zpracování práce a naplnění cílů mé práce využiji metody analýzy, syntézy, indukce a komparace v jejich vzájemné kombinaci.

Práce je zpracována podle právního stavu ke dni 31.01.2023.

1. Východiska správního trestání osob ve výkonu trestu odnětí svobody

První kapitola vymezuje východiska správního trestání osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Protože se zde střetává trestněprávní úprava s úpravou správněprávní, je nutné rozdělit a charakterizovat jednotlivé právní prameny, na jejichž základě je správní trestání realizováno, definovat základní pojmy, jejichž pochopení je nezbytné ke správné orientaci v dané problematice. Jelikož právní úprava není jednotná, budou v této části popsány jednotlivé právní předpisy, včetně jejich vzájemných vztahů. Ústavní záruky práv odsouzených, včetně jednotlivých ustanovení, jsou zmíněny až v rámci 7.kapitoly. Z důvodu větší provázanosti se soudním přezkumem a přímé projektování těchto záruk do přezkumu konečného rozhodnutí o uložení kázeňského trestu, považuji začlenění ústavních záruk do této kapitoly za příhodnější.

1.1 Zákonné právní předpisy

Jelikož se tato práce věnuje správnímu trestání realizovanému během výkonu trestu odnětí svobody, je nutné si s ohledem na okolnosti a postavení subjektů správního řízení vymežit pojem nepodmíněný trest odnětí svobody, který je definován v TZ.

Nejčastěji se setkáme s definicí trestu, jako právního následku stanoveného zákonem za určité protiprávní jednání. Trest je v našem právním řádu chápán, jako státem užívaný prostředek donucení k ochraně nejdůležitějších zákonem chráněných zájmů společnosti před protiprávním jednáním. Má pro pachatele představovat citelný zásah do jeho osobních, majetkových nebo jiných práv, který za TČ může uložit na základě zákona pouze soud.¹ *Trest je jedním z prostředků, jimiž se realizuje základní, tj. ochranná funkce trestního práva.*² Účel trestu není trestním zákoníkem nijak definován, proto jej musí objasnit teorie, která jej pojímá jako ochranu společnosti před

¹ NAVRÁTILOVÁ TLAPÁK, Jana In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5.* vydání. Praha: Leges, 2016, s. 387

² KALVODOVÁ, Věra. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2021, s. 558, marg. č. 5.

protiprávním jednáním. Realizace probíhá formou individuální represe, individuální prevence a generální prevence.³

V současné době TZ vymezuje třináct druhů trestů, které jsou určeny pro dospělé fyzické osoby. Jeden ze způsobů, jak je možné druhy trestů rozdělit je na trest odnětí svobody, resp. nepodmíněný trest odnětí svobody a tresty alternativní, čímž se rozumí všechny ostatní tresty. Do této kategorie spadá peněžitý trest, domácí vězení, obecně prospěšné práce a další tresty vymezené v § 52 TZ.

Podstatou nepodmíněného trestu odnětí svobody je omezení pachatele na osobní svobodě a jeho umístění v jednom ze dvou typů věznic. Právě z tohoto důvodu je v českém trestním právu trest odnětí svobody chápán jako trest univerzální a prostředek ultima ratio, který je soudy ukládán, za předpokladu, že by vzhledem ke všem okolnostem bylo uložení alternativního trestu neúčelné.⁴ Jedná se o největší zásah do základních práv a svobod jedince, kdy je odsouzenému zároveň uložena povinnost podrobit se režimu výkonu trestu tak, jak je ve věznici nastaven zákonnými, podzákonnými i interními předpisy. Nepodmíněný trest odnětí svobody působí výchovně nejen samotným uložením, nýbrž i metodami a postupy aplikovanými při jeho výkonu. Izolováním odsouzeného dochází k naplnění preventivní funkce ochrany společnosti, kdy je zamezeno páčání další trestné činnosti.⁵

Výkon trestu odnětí svobody je upraven v zákoně č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Zákon je rozdělen do šesti hlav a jedná se o stěžejní zákonnou úpravu, která v hlavě I. vymezuje účel výkonu trestu odnětí svobody, stanovuje hlavní zásady výkonu trestu a určuje orgány zajišťující výkon trestu. I když TZ nevymezuje účel trestu, ZVTOS v §1 odst. 2 stanovuje, že *„účelem výkonu trestu odnětí svobody je prostředky stanovenými tímto zákonem působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páčání trestné činnosti.“* Hlava II. zakotvuje obecně práva a povinnosti odsouzených, které jsou podrobněji rozváděny v jednotlivých interních předpisech. Dále je v hlavě III. upraveno zacházení s odsouzenými, konkr. program zacházení, oprávnění soudů a dalších OČTŘ, předávání odsouzených, účast církví a jiných

³ NAVRÁTILOVÁ TLAPÁK, Jana In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 5. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 391

⁴ Tamtéž, s. 401

⁵ Tamtéž, s. 393

institucí, aj. V ustanoveních § 45 a § 46 je taxativní výčet odměn a kázeňských trestů, které mohou být odsouzeným ukládány. V obecné rovině je v § 51 upravena i kázeňská pravomoc, kde je zakotvena pravomoc generálního ředitele VS zmocnit k výkonu kázeňské pravomoci i jiné zaměstnance VS (činí tak v nařízení generálního ředitele). V souvislosti s dvojinstančností kázeňského řízení jsou zde upraveny také opravné prostředky, kterými se může odsouzený proti rozhodnutí o uložení kázeňského trestu bránit a další instituty uplatňované s ohledem na chování odsouzeného, až po uložení kázeňského trestu. Hlava IV. vymezuje specifika výkonu trestu u některých skupin odsouzených, kterými jsou například mladiství, odsouzení s duševními poruchami a s poruchami chování, odsouzení cizinci, aj. Třebaže je podmíněné propuštění a propuštění z výkonu trestu institutem nacházejícím se v trestním řádu, byl tento institut začleněn i do hlavy V., kdy upravuje postup věznice při podání návrhu na podmíněné propuštění odsouzeným. Poslední VI. hlava obsahuje společná, přechodná a závěrečná ustanovení.

V závislosti na způsobu vnějšího střežení, zajištění bezpečnosti a režimu výkonu trestu se vězeňský systém dělí na dva typy věznic, a to na věznici s ostrahou a se zvýšenou ostrahou.⁶ V rámci jedné věznice mohou být zřízena oddělení různých typů, pokud tím nebude ohrožen účel výkonu trestu. Věznice s ostrahou se podle stupně zabezpečení vnitřně dělí na oddělení s nízkým stupněm zabezpečení, se středním stupněm zabezpečení a s vysokým stupněm zabezpečení, kdy určujícím kritériem je míra vnějšího a vnitřního rizika. *„Vnější riziko vyjadřuje míru nebezpečnosti odsouzeného pro společnost, zejména s ohledem na trestnou činnost, za kterou mu byl uložen trest, délku trestu a formu zavinění a s přihlédnutím k tomu, zda již byl ve výkonu trestu. Vnitřní riziko vyjadřuje míru rizika ohrožení bezpečnosti během výkonu trestu s ohledem na individuální charakteristiku odsouzeného, v níž se zohledňují zejména povaha jeho trestné činnosti, nevykonaná ochranná opatření, průběh předchozích výkonů trestu a hrozba útěku.“*⁷ V rámci dělení typů věznic na základě výše vymezených kritérií je dalším určujícím faktorem při volbě místa výkonu trestu odnětí svobody i pohlaví. V českém vězeňském systému vykonávají trest odnětí svobody muži a ženy odděleně. ŘVTOS garantuje zohlednění zvláštních podmínek pro těhotné ženy, pro ženy v období šesti týdnů po porodu a kojící matky. Vedle těchto

⁶ Ustanovení § 8, zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

⁷ Ustanovení § 12a tamtéž.

základních typů věznic je zřízen i speciální typ věznice pro mladistvé, kam se umísťují osoby, které v době spáchání provinění dovršily patnáctý rok a nepřekročily osmnáctý rok svého věku. Strukturalizace a diferenciací vězeňského systému zajišťuje efektivnější realizaci ochranné i výchovné funkce trestu odnětí svobody, předchází páchaní trestné činnosti ve věznicích a omezuje negativní dopady na odsouzeného, které jsou častým jevem při izolování jedince od společnosti a umístěním jej do vězeňského prostředí. Kategorizace typů věznic tedy nevychází obecně z potřeby odlišného nakládání s odsouzenými podle nebezpečnosti, nýbrž se klade důraz na aplikaci různých výchovných metod a nástrojů při procesu resocializace a zpřetrhání dosavadních škodlivých společenských vazeb a návyků⁸. „Diferenciací by tedy neměla vycházet pouze z potřeby odlišného zacházení s nebezpečnými vězni a s ostatními vězni, ale i z potřeby speciálního zacházení s vězni podle jejich kriminogenních deviací a podle nápravných a resocializačních prostředků, metod a technik, které je u nich třeba aplikovat“⁹ Typ věznice, do které bude odsouzený zařazen, určí v odsuzujícím rozsudku soud.

Dalším důležitým právním předpisem je zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážce České republiky, kterým se zřizuje Vězeňská služba České republiky, která zajišťuje výkon vazby, výkon zabezpečovací detence a výkon trestu odnětí svobody, ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti. Vězeňská služba je ozbrojeným bezpečnostním sborem. Řídí ji generální ředitel Vězeňské služby, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti. Generální ředitel odpovídá ministrovi za činnost Vězeňské služby.¹⁰ Dle ustanovení § 1 odst. 3, 4 je Vězeňská služba správním úřadem i účetní jednotkou a jednotlivé věznice jsou jejími organizačními jednotkami.

Výčet úkolů VS je zakotven v ustanovení § 2, jelikož odst. 2 předmětného ustanovení odkazuje na další právní předpisy, kde jsou upraveny specifické úkoly VS, nejedná se o výčet taxativní. Hlava druhá a třetí rozlišuje povinnosti a oprávnění příslušníka a povinnosti a oprávnění příslušníka při plnění úkolů justiční strážce, kdy justiční strážce má postavení ozbrojeného bezpečnostního sboru a její příslušník zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a

⁸ PÚRY, František In: ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon. Komentář* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 352, marg. č. 2.

⁹ VANDUCHOVÁ, Marie In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8.vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 356 s.

¹⁰ Ustanovení § 1 odst. 1, 2 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážce České republiky

Ministerstva spravedlnosti České republiky, jakož i v jiných místech činnosti soudu a ministerstva a plynulého a nerušeného průběhu soudního řízení. Oproti tomu příslušník VS, je dle § 6 odst. 1 povinen jednat s osobami ve výkonu trestu odnětí svobody vážně a rozhodně, respektovat jejich práva, zabraňovat krutému nebo důstojnost ponižujícímu zacházení s těmito osobami i mezi nimi navzájem a působit k naplňování účelu výkonu zabezpečovací detence, výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody. Příslušník má i řadu oprávnění, která slouží k zachování bezpečnosti a vnitřního pořádku uvnitř věznice. Těmito oprávněními jsou například požadování vysvětlení, osobní prohlídka a jiné podobné úkony. Oprávněním souvisejícím s kázeňským řízením je možnost příslušníka odejmout odsouzenému ve výkonu trestu odnětí svobody věc, kterou má neoprávněně u sebe, anebo věc, která by mohla být prohlášena za propadlou nebo zabranou. Příslušník je oprávněn v zákonných případech použít donucovací prostředky nebo střelnou zbraň.

VS má povinnost v rozsahu své působnosti provádět vlastní kontrolní činnost, kterou realizuje prostřednictvím vlastních kontrolních orgánů, zejména pak odboru kontroly a prevence Generálního ředitelství Vězeňské služby a jemu podřízených orgánů. „*Ve vztahu k Vězeňské službě vykonává působnost ústředního správního úřadu Ministerstvo spravedlnosti, jehož ministr prostřednictvím osoby generálního ředitele Vězeňské služby tuto řídí. V rámci ministerstva vykonává vnitřní kontrolu předmětného úseku státní správy oddělení vězeňství, které je součástí odboru Generální inspekce ministra.*“¹¹ Ministerstvo spravedlnosti vykonává v souladu s § 4b ZVS kontrolu dodržování právních předpisů a vnitřních předpisů upravujících povinnosti příslušníků a občanských zaměstnanců Vězeňské služby při zacházení s odsouzenými.¹²

V souladu se zákonem o VS právní poměry fyzických osob, které v rámci Vězeňské služby České republiky vykonávají službu, jejich odměňování, řízení ve věcech služebního poměru, vznik, změny a skončení služebního poměru, dobu služby, služební pohotovost, dobu odpočinku a další organizační věci služby upravuje zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.

¹¹ ONDRUŠ, Radek. Prostředky dozoru nad detencí. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2002, č. 3, [cit. 30. ledna 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹² KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, s. 2012. 213-217

Vedle příslušníků ve služebním poměru tvoří značnou část zaměstnanecké základny, tzv. civilní zaměstnanci. Jedná se o zaměstnance VS v pracovním poměru dle zákoníku práce, kteří zastávají pozice vychovatelů a speciálních pedagogů, kteří jsou generální ředitelem zmocněni k udělování odměn a ukládání kázeňských trestů. V pracovním poměru jsou také právníci, zdravotnický personál, zaměstnanci stravovacího provozu apod., ti všichni zabezpečují realizaci práv odsouzených a podílejí se na provozu věznice. Organizaci, činnost a úkoly zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby České republiky zařazených k výkonu práce nebo služby ve věznici stanoví Nařízení generálního ředitele č. 5 ze dne 5. února 2016, o zaměstnancích a příslušnících Vězeňské služby České republiky zabezpečujících výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a výkon zabezpečovací detence, č.j. VS-42693-1/ČJ-2016-800040-IAŘ.

Použití správního řádu na kázeňské řízení dle ZVTOS je v ustanovení § 76 odst. 1 daného zákona výslovně vyloučeno. To však neznamená, že se SŘ nepoužije v kázeňském řízení vůbec. Jelikož se jedná o správní řízení, projevují se zde také základní zásady činnosti správních orgánů obsažené v hlavě II., části první správního řádu. Aplikaci základních zásad činnosti stanovuje i § 177 SŘ, dle kterého se základní zásady činnosti správních orgánů uvedené v § 2 až 8 použijí při výkonu veřejné správy i v případech, kdy zvláštní zákon stanoví, že se SŘ nepoužije, ale sám úpravu odpovídající těmto zásadám neobsahuje. V ustanovení § 2 ZVTOS jsou stanoveny pouze zásady výkonu trestu. Ačkoli SŘ zakotvuje a definuje instituty projevující se v kázeňském řízení odsouzeného, použije se na dané řízení, s ohledem na kolizní pravidlo *lex specialis derogat legi generali*, ZVTOS upravující stejné instituty jako SŘ, avšak jsou upraveny specificky pro kázeňské řízení odsouzených.

Obecnou úpravou přestupkového řízení je zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Dle ustanovení § 4 odst. 5 přestupkového zákona se podle jiných zákonů projedná jednání, které má znaky přestupku a kterého se dopustila osoba během výkonu TOS, tedy podle ZVTOS. Existují však případy, kdy jsou vedle kázeňských přestupků též kázeňsky vyřizována jiná protispolečenská jednání, tzn. taková jednání, která mají znaky přestupků, pokud byla spáchána během výkonu trestu, za jejichž spáchání se dle § 55 ZVTOS také ukládá kázeňský trest. *„Lze dovodit, že při posuzování odpovědnosti za tato jednání se vychází z obecné úpravy přestupků. Za toto jednání lze ale uložit kázeňské tresty, které stanoví jednotlivé*

*zákony pro kázeňské přestupky*¹³ Literatura tedy dovozuje použití obecné úpravy pro přestupkové řízení v případech vedení kázeňského řízení proti odsouzenému, který se měl dopustit během výkonu trestu protispolečenského jednání, mající znak přestupku a které není kázeňským přestupkem dle ZVTOS. Je však nutné zohlednit, že je to pouze teze dovozována odbornou publikací a není zde žádné zákonné ustanovení, které by použití přestupkového zákona v tomto případě explicitně stanovovalo. V praxi je kázeňské řízení odsouzeného vedeno na základě procesních ustanovení ZVTOS. Což je dle mého názoru logické, protože i když výše zmíněné jednání není ZVTOS přímo jako kázeňský přestupek označeno, nejedná se o předpoklad, který by vylučoval použití procesních norem upravených v ZVTOS. Při volbě procesních norem musí být reflektovány určité aspekty, specifické pro dané řízení, tím jsou například specifické postavení subjektu a jeho vztah dané instituci, omezení určitých práv odsouzeného, specifika prostředí instituce, ve které je odsouzený izolován, zvláštní povaha některých druhů kázeňských trestů, skutečnost, že ke spáchání kázeňského přestupku došlo během výkonu TOS, atd..

Obecná úprava se dále použije i v případě, kdy se osoba dopustila přestupku v momentě, kdy ještě nebyla ve daném zvláštním právním postavení k dané instituci, tzn. nebyl zde dán předpoklad použití zvláštního právního předpisu. Jedná se například o obviněného nebo obžalovaného, který ještě nebyl pravomocně odsouzen.

Jak již bylo výše zmíněno, odsouzený se může dopustit, vedle spáchání kázeňského přestupku dle ZVTOS, též jednání, která mají znaky přestupků, pokud byly spáchány během výkonu trestu. Zákon o některých přestupcích vymezuje celou škálu skutkových podstat přestupků. Avšak osoba ve výkonu TOS může spáchat jen určité druhy přestupků, a to přestupky proti veřejnému pořádku, přestupky proti občanskému soužití a přestupky proti majetku, za jejichž spáchání se ukládá některý z druhů kázeňských trestů vymezených v ZVTOS. Podrobně se této otázce budu věnovat v kapitole 5.3.

1.2 Podzákoné právní předpisy a interní normativní akty

ZVTOS je podpůrně doplňován vyhláškou Ministerstva Spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody, která upravuje podrobnosti ohledně přijímání, přemísťování a propouštění odsouzených, stanovování práv a

¹³ KOPECKÝ, Martin. Správní právo. Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, 282 s.

povinností odsouzených, jejich postavení ve výkonu trestu a správní trestání odsouzených osob, realizaci programu zacházení, zaměstnávání odsouzených, postup při udělování odměn a ukládání kázeňských trestů, působnost a úkoly zaměstnance Vězeňské služby České republiky.

Hlava třetí ŘVTOS upravuje zajištění práv odsouzených a jejich sociálního postavení. Obecná úprava práv odsouzených je obsažena v ZVTOS, ŘVTOS podrobněji rozebírá jednotlivá práva, kdy se snaží zachytit a popsat účel přiznání tohoto práva a nastínit, za jakých podmínek a jakým způsobem by mělo být realizováno, což svědčí o nejednotnosti právní úpravy, související s výkonem trestu odnětí svobody. Konkrétní podmínky realizace, tzn. konkrétní časové rozpětí vycházek, určení místa vyhrazeného pro vycházky, určení počtu osob při jedné návštěvě aj., jsou stanoveny pro každou věznici samostatně v jejich vnitřním řádu. Hlava pátá a šestá se věnují zajišťování pořádku a bezpečnosti v místech výkonu trestu a prostředkům k dosažení pořádku a kázně. V hlavě šesté je podrobněji rozebrán proces ukládání kázeňských trestů a udělování kázeňských odměn a jejich výkon, což povahou připomíná procesní předpis podpůrně použitelný při výkonu kázeňských opatření, uložených dle zákonné právní úpravy.

Stěžejním interním normativním aktem je nařízení generálního ředitele č. 23 ze dne 1.10. 2020, o kázeňském řízení u obviněných, odsouzených a chovanců. Jak plyne z dikce ustanovení § 1 odst. 4 ZVJS, generální ředitelství zabezpečuje plnění společných úkolů ostatních organizačních jednotek, které metodicky řídí a kontroluje. Na základě zákonného zmocnění vydává generální ředitelství pro zabezpečení koordinace a spolupráce ostatních organizačních jednotek nařízení, které je obecné a závazné pro všechny věznice na území ČR. Jednotlivá nařízení regulují určité oblasti tak, aby byl zajištěn jednotný postup zaměstnanců ve všech organizačních jednotkách VS. Oblast kázeňského řízení u osob omezených na svobodě upravuje NGŘ č. 23 ze dne 1.10. 2020, o kázeňském řízení u obviněných, odsouzených a chovanců č.j. VS-41753-50/ČJ-2020-8000PS-IAŘ. V nařízení je vymezen jeho účel a stanoveno pověření zaměstnanců jednotlivých věznic k výkonu kázeňské pravomoci. Je zde specifikován postup zaměstnanců v řízení při udělování odměn a ukládání kázeňských trestů. Nařízení stanovuje náležitosti rozhodnutí v kázeňském řízení o ukládání kázeňských trestů, včetně zastavení kázeňského řízení a upravuje problematiku řádných a mimořádných opravných prostředků. V části šesté specifikuje výkon některých druhů kázeňských trestů, jako je odnětí, propadnutí a zabránění věci. Určuje i

formální náležitosti vedení kázeňského spisu, stanovuje povinnost evidence kázeňských opatření a následné vyhodnocování kázeňské praxe. Toto nařízení dopadá nejen na kázeňské řízení s osobami ve výkonu TOS, nýbrž také na osoby ve výkonu vazby nebo zabezpečovací detence.

V souladu s NGR vydává každá věznice svůj vnitřní řád. Ředitelé jednotlivých věznic vydávají na základě zákonného zmocnění a se souhlasem generálního ředitele vnitřní řád.¹⁴ Tímto řádem je upraven vnitřní chod dané věznice. Je jím stanoven denní rozvrh chodu věznice, postupy zaměstnanců, stanovuje se vzhled a vybavení cel a upravují další otázky spojené s každodenním chodem věznice. Jsou zde podrobně rozvedena a konkretizována práva a povinnosti odsouzených, zejména čas a místo určené pro návštěvy, dovolený počet osoby na jednu návštěvu, podrobně upravuje užívání telefonu, stanovuje zaručený sortiment zboží vězeňské prodejny a zakotvuje další podmínky pro realizaci práv odsouzených.

1.3 Soft Law

Výbor ministrů Rady Evropy vydal Evropská vězeňská pravidla jako soubor doporučení stanovující minimální standardy, týkající se jak osob ve výkonu trestu odnětí svobody, tak zaměstnanců věznic. Pravidla byla přijata v roce 1973 a revidována v letech 1987 a 2006 a dotýkají se všech aspektů života odsouzeného, zejm. umístění a ubytování, stravování, zdravotní péče, hygieny a výživy, vzdělávání, vězeňského režimu, přemísťování odsouzených mezi věznicemi.¹⁵ Je jim zde garantován nárok na právní poradenství a na určitý kontakt s vnějším světem (právo na korespondenci, telefonický hovor, návštěvy). Část pátá se však věnuje také oblasti vedení věznice a personálu věznice, kde stanovuje nároky na výběr personálu věznice a požadavky na řízení věznice. V části šesté jsou upraveny kontroly a inspekce, kdy se tato část týká jak státní inspekce prováděné ze strany státních orgánů, tak i nezávislé kontroly ze strany VOP. Pravidla rozvádějí evidenci záznamů o vězněných osobách, vyjadřují se k používání donucovacích prostředků nebo zvláštních bezpečnostních opatření jako je mimo jiné samostatné umístění nebo samovazba.

¹⁴ Ustanovení § 14 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

¹⁵ Rada Evropy. *Doporučení Rec(2006)2-rev Výboru ministrů členským státům k Evropským vězeňským pravidlům* [online]. Kancelář veřejného ochránce práv, 2021. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/EVP_CS_FIN.pdf

Jelikož se jedná pouze o doporučení, představují základní rámec pro tvorbu, aplikaci a interpretaci vnitrostátních právních předpisů. Jak podotýká Adamec „EVP jsou relevantním zdrojem úvah de lege ferenda.“¹⁶ EVP jsou dynamická a jelikož plní funkci tzv. soft law, musí pružně reagovat na stále se měnící vězeňské prostředí. Z tohoto důvodu jsou jednou za čas aktualizována. Poslední aktualizace pravidel se nejvíce projevila v oblasti nezávislých kontrol věznic prováděných VOP, kdy například zakotvila novou povinnost, že zprávy z nezávislých kontrol je třeba zveřejňovat. V neposlední řadě EVP upravují oblast žádostí a stížností, které mohou osoby ve výkonu TOS podávat osobně nebo prostřednictvím právního zástupce. V souvislosti s tím mohou vyhledat právní poradenství, týkající se stížností a odvolacího řízení a požádat o právní pomoc v případech, kdy je to nezbytné k dosažení spravedlnosti.¹⁷

Vedle Evropských vězeňských pravidel je nutno zmínit pravidla OSN o minimálních standardech zacházení s vězněnými osobami neboli pravidla Nelsona Mandely, která jsou jedním z dokumentů, vytvořených mezinárodními organizacemi, která mají povahu doporučení, tzn. že i tato pravidla jsou svojí povahou tzv. soft law. I tato pravidla se snaží nastínit jednotlivým zemím, jak pojmají mezinárodní organizace trest odnětí svobody, jak by podle nich mělo být s vězni zacházeno, jak by měla být chráněna jejich práva a jaké by měly být minimální standardy vězeňství. „Jejich účelem je pouze stanovit, na základě všeobecně přijímaného mínění a základních prvků nejvhodnějších současných vězeňských systémů, co se všeobecně považuje za dobré zásady a dobrou praxi pro zacházení s vězněnými osobami a správu věznic.“¹⁸

Spolu s dalšími dokumenty tvoří Evropská vězeňská pravidla a pravidla Nelsona Mandely soubor doporučení mezinárodních organizací pro jednotlivé státy tak, aby byly stanoveny základní podmínky pro zacházení s vězni a pro výkon a ochranu jejich práv. Nejsou však pravidly závaznými, a i když je jejich reflektování zřejmé z právní

¹⁶ ADAMEC, Martin. Kázeňské trestání odsouzených: Spravedlnost se nemůže zastavit před branami věznice. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2018, Vol. 13, No. 1, s. 56

¹⁷ VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. *Přeložili jsme aktualizovaná Evropská vězeňská pravidla – nově počítají i s povinným zveřejňováním zpráv kontrolních orgánů* [online]. Ombudsman-veřejný ochránce práv, 11. února 2022 [cit. 23. dubna 2020]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/aktualne/prelozili_jsme_aktualizovana_evropska_vezenska_pravidla_nove_pocitaji_i_s_povinnym_zverejnovanim_zprav_kontrolnich_organu/

¹⁸ The United Nations Office on Drugs and Crime. *Pravidla OSN o minimálních standardech zacházení s vězněnými osobami* [online]. Kancelář veřejného ochránce práv, 2020. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ochrana_osob/ZARIZENI/Veznice/Pravidla-Nelsona-Mandely.pdf

úpravy, je na každé věznici, do jaké míry bude tato doporučení mezinárodních organizací následovat.

2. Kázeňský přestupek jako druh disciplinárního deliktu

V souvislosti se správněprávní odpovědností je nezbytné vymezit pojem právní odpovědnosti a její jednotlivé prvky. „*Právní odpovědnost je druh právního vztahu vznikající v důsledku porušení právní povinnosti a spočívající v nové povinnosti sankční povahy. Je zpravidla důsledkem deliktu nebo event. i protiprávního stavu.*“¹⁹ Pro vznik právní odpovědnosti je tedy zapotřebí protiprávní jednání, popřípadě protiprávní stav, následek, příčinná souvislost a zpravidla i zavinění. Protiprávní jednání je jednání, které je v rozporu se zákonem nebo jiným právním předpisem. Následkem se rozumí ohrožení nebo porušení hodnot a zájmů chráněných zákonem. Základním členěním právní odpovědnosti, v závislosti na povaze spáchaného deliktu, je odpovědnost v rovině soukromoprávní a v rovině veřejnoprávní²⁰, kdy rozlišujícím prvkem je zejména předmět ochrany, postavení stran, realizace donucení a povahy ukládaných sankcí. Oba druhy právní odpovědnosti jsou postaveny na odlišných procesních zásadách, kdy jsou soukromoprávní delikty a jejich postih spjaty se zásadou dispozitivní, a naopak veřejnoprávní delikty se zásadou oficiality. Spolu s trestněprávní odpovědností je správněprávní odpovědnost jedním ze základních druhů veřejnoprávní odpovědnosti, tzn. jsou pro ni charakteristické znaky obecné právní odpovědnosti modifikované podmínkami veřejné správy. Jak uvádí Z. Fiala „*Ize na správněprávní odpovědnost nahlížet jako na sankční vztah, jehož obsahem je na jedné straně povinnost delikventa podrobit se správnímu sankčnímu řízení, jakož i povinnost strpět a vykonat uložený správní trest, na straně druhé odpovídá pravomoci a povinnosti příslušného správního orgánu aplikovat příslušnou sankční úpravu, tzn. uložit a realizovat odpovídající správní trest vůči porušiteli právní povinnosti*“²¹

Dle V. Sládečka „*správním právem trestním zpravidla nazýváme tu část správního práva, která se zabývá deliktním (protiprávním) jednáním v oblasti veřejné správy.*“²² Správní trestání je proces, jehož cílem je přijetí konkrétního aktu, kdy příslušný správní orgán rozhoduje o vině a trestu. Jedná se o označení formy činnosti správních orgánů, kdy dochází k vyvozování správněprávní odpovědnosti, která slouží jako prostředek,

¹⁹ GERLOCH, Aleš. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní odpovědnost, Právní slovník*. 3. vydání [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2009, [cit. 30. ledna 2023]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](https://www.beck-online.cz).

²⁰ GERLOCH, Aleš. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní odpovědnost, Právní slovník...*,

²¹ FIALA, Zdeněk In: FIALA, Zdeněk, FRUMAROVÁ, Kateřina, HORZINKOVÁ, Eva, ŠKUREK, Martin et al.: *Správní právo trestní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2021, 24 s.

²² SLÁDEČEK, V. *Obecné správní právo*. 4. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 191 s.

kterým orgány veřejné správy zajišťují bezproblémový, efektivní, zákonný a ničím nerušený výkon veřejné správy. Jedná se o nástroj, představující pravomoc orgánů veřejné správy odstraňovat překážky a protiprávní stav, ohrožující řádný výkon veřejné správy a trestat jednání, které tyto překážky či stav vyvolalo. Správní právo trestní není samostatným odvětvím, nýbrž se subsumuje do obecného správního práva. Je realizováno zvláštním typem řízení, vykazujícím současně prvky správního i trestního práva.²³ Oproti klasickému správnímu řízení, které směřuje k vydání rozhodnutí dle § 67 SŘ, které zakládá, mění nebo ruší práva a povinnosti nebo povinnosti jmenovitě určené osoby, nebo jímž se v určité věci prohlašuje, že taková osoba práva nebo povinnosti má anebo nemá, vykazuje řízení o správních deliktech jisté odlišnosti. Specifickým rysem tohoto typu řízení je rozhodování o vině a trestu za správní delikt. Třebaže se tedy jedná o správní řízení vedené správními orgány, vykazuje i určitá procesní specifika, na která se zaměřím v následujících kapitolách.

2.1 Zásady správního trestání

Správní trestání je ovládáno řadou hmotněprávních a procesních zásad, které je potřeba vnímat jako provázaný celek. Rozumíme jimi tedy soubor pravidel, kterými se správní orgány při rozhodování o vině a trestu řídí. Pro účely práce jsem se rozhodla držet dělení Z. Fialy, který zásady správního trestání dělí na zásady obecné, zásady modifikované (speciální), zásady specifické (odvětvové).²⁴

Zásadami obecnými jsou zásady činnosti správních orgánů, které jsou považovány za základní právní ideje, které by se měly odrážet v každém úkonu veřejné správy při výkonu pravomocí. Tyto nejjobecnější zásady plní funkci aplikační, interpretační a legislativní. Třebaže jsou tyto zásady zakotveny ve správním řádu (§ 2 – § 8 SŘ), považují se za zásady univerzální, neboť k jejich aplikaci dochází nejen při řízení dle správního řádu, nýbrž i v řízení dle zvláštního právního předpisu.²⁵ Zásady činnosti správních orgánů „slouží jako interpretační pravidlo pro aplikaci dalších ustanovení správního řádu, ale i procesních ustanovení obsažených ve zvláštních zákonech, a uplatní se tak v každém řízení o přestupku, bez ohledu na to, dle kterého či kterých

²³ HRŮŠOVÁ, Klára, MOLEK, Pavel. Správní trestání v aplikační praxi soudů. *Soudní rozhledy*, 2009, č. 12, s. 449-466

²⁴ FIALA, Zdeněk In: FIALA, Zdeněk, FRUMAROVÁ, Kateřina, HORZINKOVÁ, Eva, ŠKUREK, Martin et al.: *Správní právo trestní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2021, 48-58 s.

²⁵ Např. řízení o přestupku dle stavebního zákona

*právních předpisů bude správní orgán v řízení postupovat*²⁶ Řadíme sem zásadu legality, zásadu vázanosti účelem, zásadu ochrany nabytých práv a oprávněných zájmů, zásadu přiměřenosti, zásadu ochrany veřejného zájmu, zásadu individualizace, zásadu legitimního očekávání, zásadu omezené materiální pravdy, zásadu veřejné správy jako služby spolu se zásadou zdvořilosti, zásadu smírného řešení rozporů, zásadu rychlosti a hospodárnosti, zásadu minimálního zatěžování dotčených osob, zásadu procesní rovnosti a nestrannosti, zásadu souladnosti postupů a spolupráce správních orgánů.

Do druhé kategorie spadají zásady stanovující specifické podmínky pro dané konkrétní řízení a představující jednotlivé procesní odchylky mezi řízeními navzájem. V odborných publikacích jsou často označovány jako zásady procesní. Jedná se o „*legislativně-technické procedurální principy určující pravidla pro zahájení a průběh řízení. Procesní zásady určují charakter toho kterého řízení, v odlišnosti od řízení jiného.*“²⁷ Spadá sem například zásada oficiality, kdy je přestupkové řízení zahájeno z moci úřední, oproti tomu dispoziční zásada se projevuje v řízeních zahajovaných na konkrétní návrh účastníka. Dále jde o zásadu vyšetřovací, kdy žádný z účastníků není odpovědný za zjištění skutkového stavu, zajišťování důkazů a podkladů rozhodných pro řízení, a oproti ní zásada projednací, v rámci níž musí účastník poskytnout součinnost a navrhnout důkazy a uvádět rozhodné skutečnosti. Zatímco se u disciplinárních deliktů projevuje zásada legality, kdy se správní orgán musí zabývat každým disciplinárním přestupkem, u pořádkových deliktů se uplatní zásada oportunity, kdy správní orgány nemusí věcně projednávat každé protiprávní jednání.²⁸ Dále sem spadá zásada ústnosti, materiální pravdy, zásada volného hodnocení důkazů, zásada neveřejnosti, zásada koncentrace řízení, která se například u přestupkového řízení neuplatní vůbec aj. Procesní zásady se v jednotlivých řízeních uplatňují různě, v závislosti na charakteru a předmětu řízení. Ačkoliv nejsou jednotně vymezeny ve správním řádu tak, jako zásady činnosti správních orgánů, skutečnost, jaké zásady se uplatňují, v jakém řízení, nalezneme v procesních ustanoveních konkrétních řízení upravených ve zvláštních zákonech.

²⁶ HORZINKOVÁ, Eva, FIALA, Zdeněk In: FIALA, Zdeněk, FRUMAROVÁ, Kateřina, HORZINKOVÁ, Eva, ŠKUREK, Martin et al.: *Správní právo trestní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2021, 50 s.

²⁷ KOPECKÝ, Martin. *Správní právo: Obecná část*. 2. vyd., Praha, C.H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-820-7, s. 353.

²⁸ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 4. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 197

Do poslední kategorie řadíme zásady explicitně se pojící se správním trestáním, tzv. zásady specifické. Třebaže jde o zásady typické pro trestní právo, i při správním trestání je zde potřeba nastavit určitý ideový rámec tak, jak je tomu v trestním řízení. Stejný názor zastává i NSS ve svém rozhodnutí, když judikoval, že „*trestnost správních deliktů se řídí obdobnými principy jako trestných činů.*“²⁹ Nebo, že „*také trestání za správní delikty musí podléhat stejnému režimu jako trestání za trestné činy.*“³⁰ Proto mnohé z těchto zásad jsou dovozovány pro správní řízení právě z trestního práva hmotného i procesního. Stěžejní zásadou je zásada zákonnosti a s ní spojená zásada *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*, neboli žádný trestný čin bez zákona, žádný trest bez zákona. To představuje požadavek pro existenci správního deliktu, správního řízení a správního postihu, kterým je výslovné stanovení a označení určitého jednání za správní delikt v zákonné úpravě a zároveň uložení takové sankce, kterou stanovuje zákon. V té souvislosti tuto zásadu vnímáme ve čtyřech rovinách, kdy jednotlivé znaky tuto zásadu konkretizují. Jde o *nullum crimen sine lege scripta, certa, stricta, praevia*, neboli požadavek zákonné formy, požadavek určitosti právní normy, zákaz analogie v neprospěch a zákaz retroaktivity v neprospěch pachatele. Řadíme sem i princip řádného zákonného procesu, zásadu přiměřenosti, zásadu presumpce neviny, zásadu *in dubio pro reo*, zásadu *ne bis in idem* a výše zmíněnou zásadu subsidiarity trestní represe a zásadu zákazu reformace *in peius*.³¹

2.2 Disciplinární správní delikty

Za správní delikt označujeme protiprávní jednání, které naplňuje znaky skutkové podstaty deliktu dle správního práva nebo jiného právního odvětví a za které zákon umožňuje správnímu orgánu uložit sankci. Je to tedy veřejnoprávní delikt, který je projednáván orgány veřejné správy. Veřejnoprávní delikty se vyznačují nerovným vztahem, resp. vztahem nadřazenosti a podřazenosti mezi státem a delikventem, kdy sankce a tresty ukládá a vykonává stát nebo územní samosprávný celek.

Vzhledem k tomu, že neexistuje legální definice správního deliktu a jednotlivé správní delikty mezi sebou vykazují řadu specifík a rozdílností, je nutné při vymezení jeho obecných pojmových znaků (tzn. znaků společných pro všechny správní delikty)

²⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31.05.2007, sp. zn. 8 As 17/2007

³⁰ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 10. 2004, sp. zn. sp. zn. 6 A 126/2002

³¹ HORZINKOVÁ, Eva, FIALA, Zdeněk In: FIALA, Zdeněk, FRUMAROVÁ, Kateřina, HORZINKOVÁ, Eva, ŠKUREK, Martin et al.: *Správní právo trestní*. 2 vydání. Praha: Leges, 2021, 51-53 s.

vycházet z definice přestupku tak, jak je vymezen v § 5 zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Přestupkem je tedy společensky škodlivý protiprávní čin, který je v zákoně za přestupek výslovně označen a který vykazuje znaky stanovené zákonem, nejde-li o trestný čin. V platné právní úpravě je přestupek (správní delikt v užším slova smyslu) založen na formálně-materiálním pojetí, kdy je pro vznik přestupku a správněprávní odpovědnosti vyžadováno naplnění znaků skutkové podstaty vymezené zákonem a naplnění potřebné míry společenské škodlivosti. Pojmovými znaky jsou tedy jednání, protiprávnost, škodlivost, trestnost, odpovědná osoba, zavinění, zákonné vymezení skutkové podstaty přestupku, kdy míra škodlivosti nedosahuje intenzity trestného činu.

Protiprávností rozumíme rozpor se zákonem, který je sankcionován, resp. je za něj ukládán správní trest. Druhým znakem je škodlivost, což je sociální aspekt správního deliktu vyznačující se tím, že je způsobilý porušit či ohrozit zájem nebo hodnotu společnosti chráněné zákonem, v tomto případě zájem na ničím nerušeném, řádném a bezproblémovém výkonu veřejné správy. V souvislosti s tímto pojmovým znakem je nutné také zmínit výše vymezenou zásadu subsidiarity trestní represe, která je stěžejní pro rozlišování trestněprávní a správněprávní odpovědnosti. Pachatelem deliktu je osoba, která jednala protiprávně a naplnila všechny znaky skutkové podstaty správního deliktu vymezeného zákonem. Rozhodujícím kritériem je, aby pachatel v době jednání byl deliktně způsobilý, tzn. aby splňoval požadavek věku a přičetnosti, resp. u mladistvých rozumové a mravní vyspělosti. U správních deliktů fyzických osob je pojmovým znakem zásadně také zavinění.³² Tento znak se však váže výhradně k fyzickým osobám, odpovědnost právnické osoby je založena bez ohledu na zavinění. Zákon rozeznává dvě formy zavinění, a to nedbalost a úmysl v závislosti na volní a vědomostní složce pachatele.³³

Systém správních deliktů je vnitřně diferenciován a lze ho rozčleňovat podle několika kritérií. Velkou změnu přineslo přijetí zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích. Další změna následovala záhy přijetím zákona č. 183/2017 Sb., kterým se mění některé

³² Konstrukce odpovědnosti bez zavinění v určitých případech dopadá i na určitou skupinu fyzických osob, např. podnikatelé a provozovatelé kvalifikovaných činností.

³³ HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo. Obecná část*. 8. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 425-426 s.

zákony v souvislosti s přijetím zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a zákona o některých přestupcích. Nová právní úprava upustila od dřívějšího členění správních deliktů a byly vymezeny tři základní kategorie správních deliktů: přestupky, pořádkové delikty a disciplinární delikty.³⁴

Za správní disciplinární delikt označujeme jednání narušující kázeň, pořádek, vnitřní řád, popř. disciplínu uvnitř organizace, která pro zajištění řádného a bezproblémového chodu nastavila určitá interní pravidla.³⁵ Disciplinární odpovědnost může zakládat nejen porušování interních norem, ale také neetické a neprofesionální chování, neodborný postup. Z toho vyplývá, že neexistuje pouze jeden typ disciplinární odpovědnosti, nýbrž se liší v závislosti na instituci, společenské skupině, společenskému statutu, na specifických povinnostech, které daný subjekt má, tzn. právní úprava je nejednotná a velmi roztržštěná.³⁶ Pokud ovšem vezmeme v potaz specifika jednotlivých institucí, právního vztahu k těmto institucím a společenského statutu, je podle mého názoru nemožné přijít s jednotnou právní úpravou pro všechny disciplinární delikty, jelikož by se nezajistilo efektivní nastavení interních pravidel dané organizace, v závislosti na jejich konkrétních potřebách regulace kázně, disciplíny a dalších povinností. „*Disciplinární delikt má vnitroorganizační charakter, a proto se jeho důsledky projevují jen interně, ve vztahu k dané organizační struktuře, jejímž je osoba „členem“.*“³⁷ Specifičnost tohoto typu správních deliktů je tedy dána v povaze subjektu, v jeho společenskému statutu a ve vztahu, který tento subjekt má k jinému subjektu a z něj mu vyplývají práva a povinnosti. Subjektem je fyzická osoba, která je ve specifickém právním vztahu (členském, zaměstnaneckém, služebním, ...) ke konkrétní veřejnoprávní instituci. Právě tento specifický právní vztah zakládá zvláštní povinnosti, které jsou pro daný subjekt závazné a vynutitelné. Zaviněné porušení těchto povinností zakládá správněprávní odpovědnost. U těchto typů správních deliktů jde o tzv. speciální subjekt, u něhož se vyžaduje dodržování zvláštních vnitřních pravidel související s disciplínou. Předmětem ochrany při postihování těchto druhů deliktů je zájem na bezproblémovém, řádném a efektivním chodu uvnitř dané veřejnoprávní

³⁴ PRÁŠKOVÁ, Helena. *Nové přestupkové právo*. 1. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 18-19

³⁵ HRŮŠOVÁ, Klára, MOLEK, Pavel. Správní trestání v aplikační praxi soudů. *Soudní rozhledy*, 2009, č. 12, s. 449-466

³⁶ SOVOVÁ, Olga. In: FIALA, Zdeněk, FRUMAROVÁ, Kateřina, HORZINKOVÁ, Eva, ŠKUREK, Martin et al.: *Správní právo trestní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 220-222

³⁷ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 4. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 221

instituce, v souladu s interními pokyny a zajištění kázně a poslušnosti povinných subjektů.³⁸

V návaznosti na výše popsané se disciplinární přestupky objevují jak v soukromém sektoru, např. u úředníků územních samosprávných celků, jejichž práva a povinnosti vyplývají z pracovněprávních norem, tak v sektoru veřejném, kde musíme navíc odlišovat disciplinární odpovědnost zaměstnanců státní instituce, profesních komor, nebo jiných institucí. Je nutné odlišovat odpovědnost zaměstnanců veřejné správy od kárné odpovědnosti soudců, státních zástupců, soudních exekutorů, advokátů a jiných právnických profesí, kdy jde o zcela specifický druh disciplinární odpovědnosti, který je upraven zvláštními právními předpisy.³⁹

V rámci systému této skupiny správních deliktů se na základě subjektu vyčlenily určité podkategorie disciplinárních deliktů. Rozlišujeme disciplinární odpovědnost příslušníků bezpečnostních sborů, disciplinární odpovědnost vojáků z povolání, disciplinární odpovědnost členů profesních komor, disciplinární odpovědnost státních zaměstnanců, disciplinární odpovědnost studentů vysokých škol aj.⁴⁰

Jednou z uvedených podkategorií disciplinárních deliktů podle specifického subjektu jsou delikty osob ve výkonu TOS, popřípadě vazby. „*Současná teorie řadí kázeňské tresty osob ve výkonu trestu odnětí svobody mezi veřejné disciplinární delikty.*“⁴¹ Tyto osoby vykonávají trest ve věznicích, jejichž správa je upravena právními předpisy správního práva. V literatuře se setkáme s pojmem „vězeňské právo“, který se používá jako označení pro právní řád uvnitř věznice.⁴² Nacházíme v něm prvky trestního práva hmotného a procesního v kombinaci se správním právem. Na dodržování vnitřního právního řádu dohlížíjí zaměstnanci Vězeňské služby, kteří v případě porušení těchto pravidel také stanovují sankce. Zaměstnanci VS vykonávají veřejnou správu označovanou jako vězeňská správa. Vězeňská správa se dá považovat za odvětví státní správy a vězeňské právo je subkategorií práva správního. Z tohoto důvodu porušení vězeňského práva osobou ve výkonu TOS označíme jako disciplinární delikt odsouzeného.⁴³ Vedle obecné právní úpravy, konkr. zákona o

³⁸ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo...*, s. 221

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ KOPECKÝ, Martin. *Správní právo. Obecná část. 2.* vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 310-311

⁴¹ HUSSEINI, Faisal. Soudní přezkum rozhodnutí o uložení kázeňského trestu de lege ferenda. *Právní rozhledy*, 2011, č. 8, s. 282

⁴² viz. NOVOTNÝ, Oto, MIKULE, Vladimír. Vězeňství a právo. *Právní rozhledy*, 1998, č. 6, s. 291 - 296

⁴³ NOVOTNÝ, Oto, MIKULE, Vladimír. Vězeňství a právo. *Právní rozhledy*, 1998, č. 6, s. 291 - 296

odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a zákona o některých přestupcích, existují v rámci kázeňského řízení odsouzených speciální předpisy, které upravují druhy kázeňských trestů, proces jejich ukládání, opravné prostředky speciálně pro tuto skupinu subjektů. Při kolizi těchto právních předpisů použijeme kolizní pravidlo *lex specialis derogat legi generali*, kdy se ZVTOS, ŘVTOS, NGŘ a VŘ použijí přednostně.

3. Právní postavení osoby ve výkonu trestu odnětí svobody

Osobou ve výkonu TOS je odsouzený, proti němuž byl vydán odsuzující rozsudek, kde mu byl uložen trest nepodmíněného odnětí svobody a byl určen typ věznice, kde má výkon trestu probíhat. Odsouzený zároveň patří do zvláštní skupiny výluk z osobní působnosti přestupkového zákona, kdy jeho jednání vykazuje znaky přestupku, ale projednává se podle jiných zákonů v kázeňském řízení.⁴⁴

Základní práva a povinnosti odsouzeného ve výkonu TOS stanovuje ZVTOS, ŘVTOS a NGR č. 23 ze dne 1.10. 2020, o kázeňském řízení u obviněných, odsouzených a chovanců č.j. VS-41753-50/ČJ-2020-8000PS-IAŘ. Každá věznice si reguluje vnitřní řád vlastním interním právním předpisem. Ve věznici Mírov, na kterou se v praktické části zaměřuji byl vydán vnitřní řád pro odsouzené věznice Mírov ze dne 14.12.2021, č.j. VS-219935-1/ČJ-2021-803632-GŘ.

Výkon TOS ve věznicích je upraven ZVTOS, kde je v ustanovení § 1 odst. 2 zakotveno, že účelem výkonu TOS je prostředky stanovenými tímto zákonem působit na odsouzené tak, aby bylo snižováno nebezpečí recidivy jejich kriminálního chování a aby odsouzení vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páchání trestné činnosti. Hlava II. tohoto zákona vymezuje základní práva a povinnosti odsouzených. Vedle zákonných a podzákonných právních předpisů jsou pokyny pro jednotlivá interní řízení, práva, povinnosti odsouzeného a postup zaměstnanců v jednotlivých případech upraveny interními normami (viz. kapitola 1.)

3.1 Práva osob ve výkonu trestu odnětí svobody

Český právní řád klade důraz na zachovávání osobnostních a jiných práv odsouzených v co největší možné míře. Ve výkonu trestu přísluší všem odsouzeným stejná práva za podmínek a v rozsahu stanoveném zákonem. Zákon osobě ve výkonu trestu garantuje příznivé sociální podmínky, což spočívá v zajištění pravidelné stravy, která odpovídá požadavku udržení zdraví s přihlédnutím ke zdravotnímu stavu, věku a obtížnosti vykonávané práce. V rozsahu, v jakém to umožňuje provoz věznice, se zohledňují také požadavky kulturních a náboženských tradic odsouzeného. Každý odsouzený má zabezpečeno lůžko a uzamykatelnou skříňku k uložení osobních věcí.

⁴⁴ KOPECKÝ, Martin. *Správní právo: Obecná část*. 2.vyd., Praha, C.H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-820-7, s. 281.

Zajištění sociálních podmínek je reflektováno i při odívání odsouzených, kdy oděv musí odpovídat klimatickým podmínkám a musí dostatečně zabezpečovat ochranu zdraví. Zákon přiznává odsouzeným denně osmihodinovou dobu spánku, dobu potřebnou k osobní hygieně a úklidu, stravování. Odsouzený má právo na nejméně jednodinovou vycházku na určeném místě a přiměřené osobní volno pro seberealizaci a vzdělávání. Ve věznici je zajištěno poskytování zdravotní služby⁴⁵ s přihlédnutím k omezením vyplývajícím z účelu trestu. Odsouzenému s těžkým zdravotním postižením je přiznáno právo na zajištění přiměřených podmínek umožňujících důstojný výkon trestu. Při využití práva na poskytování sociálního poradenství, pomoci a podpory musí toto sociální pracovník odsouzenému zajistit, a to v rozsahu stanoveném zákonem upravujícím poskytování sociálních služeb.⁴⁶

Odsouzený má právo neomezeně přijímat a na svůj náklad odesílat písemná sdělení, pokud zákon nestanoví jinak. Právo na listovní tajemství garantované v čl. 13 LZPS však zde není přiznáno plně, Vězeňská služba je oprávněna provádět kontrolu korespondence a je oprávněna seznámit se s obsahem zasílaných písemností. V případě, kdy obsah zakládá podezření, že je připravován nebo páčán trestný čin, Vězeňská služba korespondenci zadrží a předá ji orgánu činnému v trestním řízení. Kontrole nepodléhá pouze korespondence mezi odsouzeným a jeho obhájcem, mezi odsouzeným a advokátem, který odsouzeného zastupuje v jiné věci, mezi odsouzeným a státními orgány České republiky nebo diplomatickou misí anebo konzulárním úřadem cizího státu, anebo mezi odsouzeným a mezinárodní organizací⁴⁷, která podle mezinárodní úmluvy, jíž je Česká republika vázána, je příslušná k projednávání podnětů týkajících se ochrany lidských práv. V případě, že odsouzený neumí nebo nemůže číst anebo psát, má právo na zajištění přečtení došlé korespondence nebo mu musí být poskytnuta písařská pomoc při sepisování žádostí, podání a stížností státním orgánům a mezinárodními organizacím a při dopisování s advokátem. Zákon zde ve velké míře chrání postavení osoby ve výkonu TOS a jí přiznaná práva, kdy ani negramotnost nesmí být důvodem, na základě kterého by došlo ke zkrácení práv odsouzeného. Vedle písemné korespondence má odsouzený i právo na použití telefonu ke kontaktu s osobou blízkou, se svým obhájcem nebo

⁴⁵ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁶ Zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁷ Např. Výbor pro lidská práva, Komise pro lidská práva OSN, Výbor pro odstranění rasové diskriminace, Mezinárodní společnost pro lidská práva

advokátem, který odsouzeného zastupuje v jiné věci v době vymezené vnitřním řádem věznice. Jedenkrát za šest měsíců má odsouzený právo přijmout balíček s potravinami a věcmi osobní potřeby do hmotnosti 5 kg, to neplatí pro balíčky obsahující prádlo, oděv a potřeby k realizaci programu zacházení, pro vzdělávání nebo zájmovou činnost. Veškeré balíky podléhají kontrole zaměstnanců Vězeňské služby. Při kontrole se zadrží věci, které odporují účelu výkonu trestu nebo které není dovoleno mít u sebe, zejména věci, kterými by mohl ohrozit život a zdraví vlastní nebo jiných osob, tyto věci se na náklady odsouzeného zašlou zpět odesílateli a odsouzený nemá právo na vydání těchto věcí.

Dále má odsouzený právo přijímat v čase určeném ředitelem věznice a v místnostech k tomu určených návštěvy blízkých osob na dobu 3 hodin v rozmezí jednoho kalendářního měsíce. Není-li ve vnitřním řádu věznice stanoven počet vyšší, mohou odsouzeného současně navštívit nejvýše 4 osoby, včetně nezletilých dětí. V odůvodněných případech může ředitel věznice povolit uskutečnění návštěvy odsouzeného bez zrakové a sluchové kontroly zaměstnanců Vězeňské služby v prostorách k tomu určených. Na povolení tohoto typu návštěvy neexistuje právní nárok a v praxi je tento institut používán spíše jako kázeňská odměna. Realizace zákonem přiznaného práva na návštěvu může být zaměstnancem Vězeňské služby přerušena, jestliže odsouzený nebo návštěvníci přes upozornění porušují pořádek, kázeň nebo bezpečnost věznice.

Během výkonu trestu má odsouzený právo na zajištění duchovních a dalších obdobných služeb sledujících humanitární cíle, čímž se rozumí např. poradenství v rámci přípravy na propuštění, navazování kontaktů s institucemi zajišťující postpenitenciární péči, uskutečňování přednášek, koncertů a dalších aktivit. Je umožněno konat zpravidla v době pracovního klidu společné náboženské obřady odsouzených, kdy je účast dobrovolná. K výkonu duchovní služby v místech, kde se vykonává trest odnětí svobody, jsou oprávněny pouze ty registrované církve a náboženské společnosti, kterým bylo přiznáno oprávnění k výkonu tohoto práva podle jiného zákona.⁴⁸ Duchovní služby jsou realizovány zejména konáním bohoslužeb, individuálními rozhovory, pastoračními návštěvami, vedením studijních hodin k výkladu náboženských textů, zajišťováním duchovní a náboženské literatury a

⁴⁸ Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

zpěvníků, pořádáním přednášek a besed. Avšak ani toto právo není neomezené, věznice je oprávněna odepřít možnost výkonu duchovní služby osobám, které se dopustily porušení povinností, vyplývajících z právních předpisů pro výkon trestu nebo vnitřního řádu věznice. Vedle duchovních služeb je umožněno obecním úřadům obcí s rozšířenou působností poskytovat odsouzeným sociální služby, které mají za cíl pomáhat odsouzeným při vytváření příznivých podmínek k tomu, aby mohli po propuštění vést soběstačný život v souladu se zákonem.⁴⁹ Pro uspokojení kulturních potřeb má odsouzený možnost si bezplatně půjčovat z vězeňské knihovny knihy včetně odborných publikací a právních předpisů nebo si objednat na svůj náklad literaturu a denní tisk, avšak při narušení účelu výkonu trestu má Vězeňská služba právo danou věc odsouzenému odebrat. V souladu s § 23 ZVTOS má odsouzený právo nakupovat nejméně jedenkrát týdně v prodejně věznice potraviny a věci osobní potřeby, případně věci pro zájmovou a vzdělávací činnost, kdy nákup se realizuje bezhotovostní platbou. Ředitel věznice je oprávněn stanovit nejvyšší peněžní částku, za kterou může odsouzený jednorázově nakoupit.

Jednotlivá práva odsouzených, včetně stanovení podmínek pro jejich realizaci (určení času vycházek, určení počtu povolených osob na jednu návštěvu, denní rozvrh, apod.) si nastavuje každá věznice samostatně ve vnitřním řádu.

Na základě výše zmíněného je zřejmé, že při omezení a realizaci práv je reflektován princip proporcionality, kdy se poměřuje přiznání a ochrana práv a svobod odsouzených s ochranou účelu trestu. V souvislosti s tím je nutno zdůraznit ustanovení § 26 zákona o výkonu TOS, který upravuje prostředky na ochranu práv odsouzených, přiznává odsouzeným právo na poskytování právní pomoci advokátem a ukládá povinnost zaměstnancům Vězeňské služby dbát na zachování zákonem přiznaných práv odsouzených. Vedle práva na právní pomoc advokáta, má odsouzený právo na rozmluvu s ředitelem věznice, státním zástupcem, soudcem nebo orgánem, který provádí kontrolu věznice. Za předpokladu, že se státní zástupce, který se za účelem realizace dozoru nad výkonem TOS vyskytuje ve věznici, musí být o žádosti odsouzeného o rozmluvu vyrozuměn bezodkladně.⁵⁰ V případě podání žádosti o rozhovor s ředitelem věznice, je odsouzenému takový rozhovor umožněn nejpozději do jednoho týdne ode dne, kdy byl ředitel věznice o žádosti informován. Pokud

⁴⁹ Sociálními službami se rozumí sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence.

⁵⁰ Ustanovení § 34 odst. 6 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

odsouzený v žádosti prokáže naléhavost rozhovoru, lze rozhovor realizovat bezodkladně.⁵¹

Oproti zákonné úpravě, kde jsou práva odsouzených vymezena velmi široce, upravuje jejich podrobnější specifikaci podzákonný právní předpis, konkrétně ŘVTOS. V hlavě III. ŘVTOS jsou specifikována práva týkající se stravy, ubytování, korespondence, vystrojování, vycházek, osobního volna, péče o zdraví, návštěv a dalších náležitostí souvisejících s výkonem trestu ve věznicích. V rámci výkonu TOS se klade důraz i na uspokojování kulturních, duchovních a seberealizačních potřeb odsouzených, kdy věznice zajišťuje provoz knihovny a musí být zabezpečena dostupnost beletrie, náboženské a odborné literatury a základních právních předpisů z jednotlivých právních odvětví. Analogickým ustanovením k § 26 ZVTOS, je ustanovení § 34 ŘVTOS, kde je zakotvena možnost podávat stížnosti a žádosti k uplatnění svých práv a oprávněných zájmů.

3.2 Povinnosti osob ve výkonu trestu odnětí svobody

Z důvodu naplnění účelu TOS jsou odsouzení povinni podrobit se omezení některých základních práv a svobod, jedná se například o svobodu na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, zachování listovního tajemství, svobodu pohybu a pobytu, nepřiznává se jim po dobu výkonu trestu právo na svobodnou volbu lékaře, právo na stávku, právo podnikat nebo nemohou zakládat politické strany a politická hnutí.

Vedle omezení některých základních práv a svobod jsou odsouzeným uloženy povinnosti, jejichž dodržování zajišťuje pořádek a kázeň. Ustanovení § 28 odst. 1 a 2 ZVTOS obsahuje výčet základních povinností odsouzeného, ty jsou poté podrobněji rozvedeny a popsány v ŘVTOS. Odsouzený je povinen dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců Vězeňské služby, pracovat, pokud je mu přidělena práce a není uznán dočasně práce neschopným nebo není po dobu výkonu trestu uznán zdravotně nezpůsobilým k výkonu práce, plnit úkoly vyplývající z programu zacházení, šetrně zacházet se svěřenými věcmi, nepoškozovat cizí majetek, dodržovat zásady slušného jednání s osobami, s nimiž přichází do styku, a i jinak zachovávat ustanovení vnitřního řádu věznice. Dále je povinen dodržovat opatření a pokyny podle zvláštních právních předpisů k zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví

⁵¹ Ustanovení § 34 odst. 8, tamtéž.

při práci a požární ochrany, těmito předpisy se rozumí zákon č. 174/1968 Sb., o státním odborném dozoru nad bezpečností práce, zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně a zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce. Odsouzený je dále povinen podrobit se osobní a další prohlídce v zájmu zajišťování vnitřního pořádku ve věznici a vyloučení toho, aby u sebe měl věc, kterou by narušoval účel výkonu trestu, umožnit zaměstnancům Vězeňské služby kontrolu svých osobních věcí, podrobit se preventivní vstupní, periodické, mimořádné a výstupní lékařské prohlídce v rozsahu určeném lékařem nebo zvláštním právním předpisem, včetně nezbytných diagnostických a laboratorních vyšetření a očkování, a opatřením stanoveným příslušnou Krajskou hygienickou stanicí, čímž se rozumí např. nařízení karantény, používání převařené vody, zákazu konzumace určitých potravin. Odsouzený má povinnost strpět úkony, které souvisejí s jeho identifikací, a podrobit se úkonům nezbytným pro zpracování komplexní zprávy, v případě, že odsouzený onemocní, stane se mu úraz nebo je zraněn, tyto skutečnosti neprodleně ohlásit zaměstnanci Vězeňské služby a dodržovat zásady hygieny. Pro zachování vnitřního pořádku a eliminaci faktorů narušující účel trestu je odsouzený dále povinen oznámit neprodleně zaměstnanci Vězeňské služby okolnosti, které mohou způsobit vážné ohrožení bezpečnosti jemu samotnému, spoluodsouzeným, zaměstnancům Vězeňské služby nebo věznici, pokud se o nich dozví nebo je zjistil, podrobit se opatřením, která jsou nezbytná k potlačení výroby, držení nebo zneužívání návykových látek a jedů ve věznici.

Odsouzený má v široké míře vůči věznici i tzv. oznamovací povinnost, kdy má povinnost neprodleně věznici nahlásit skutečnost, že je poživitelem důchodu, výsluhového příspěvku nebo má příjem podléhající dani z příjmu a z uvedených finančních prostředků zajistit zasílání částky na účet vedený věznicí na úhradu nákladů výkonu trestu, oznámit věznici jméno a příjmení obhájce nebo advokáta, který jej bude zastupovat v jiné věci nebo mu poskytovat právní službu, oznámit věznici změnu zdravotní pojišťovny a změnu osobních či rodinných údajů, které nahlásil při přijetí do výkonu trestu. Je povinen odevzdat do úschovy věznice věci, jejichž držení s ohledem na jejich cenu, množství nebo způsob používání je zakázáno nebo je v rozporu s účelem výkonu trestu, uhradit náklady na zdravotní služby poskytnuté v zájmu zachování nebo zlepšení jeho zdravotního stavu nad rámec zdravotních služeb hrazených z veřejného zdravotního pojištění nebo ze státního rozpočtu nad rámec mezinárodních dohod, kterými je Česká republika vázána, a to včetně regulačních poplatků, podrobit se vyšetření ke zjištění, zda užil návykovou látku, a v případě, že

se prokáže přítomnost návykové látky, uhradit náklady na toto vyšetření, dodržovat zákaz kouření v místech, kde je to vzhledem k možnému ohrožení zdraví nekuřáků nebo z protipožárních důvodů ředitelem věznice zakázáno, během osmihodinové doby určené ke spánku dodržovat noční klid.

Vedle zákonných povinností, kterým se musí odsouzený podrobit, jsou v ustanovení § 28 odst. 3 vymezeny činnosti, které jsou odsouzeným striktně zakázány a jejichž porušení se projednává v kázeňském řízení. Odsouzenému je výslovně zakázáno navazovat styky s jinými osobami v rozporu s tímto zákonem nebo s pokynem vydaným na základě tohoto zákona, vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje a jiné návykové látky, vyrábět a přechovávat předměty, které by mohly být použity k ohrožení bezpečnosti osob a majetku nebo k útěku, nebo které by svým množstvím nebo povahou mohly narušovat pořádek anebo poškodit zdraví, přechovávat a rozšiřovat tiskoviny nebo materiály propagující národnostní, etnickou, rasovou, náboženskou nebo sociální nesnášenlivost, fašismus a podobná hnutí směřující k potlačení práv a svobod člověka, násilí a hrubost, tiskoviny nebo materiály obsahující popis výroby a použití jedů, výbušnin, zbraní a střeliva, jakož i tiskoviny nebo materiály obsahující popis výroby návykových látek. Do výčtu zakázaných činností spadá i hraní her o peníze, věci, služby nebo o jiné úkony a účastnění se hazardních her. Odsouzení se nesmí nechat tetovat, nesmí ani tetovat sebe nebo jinou osobu. Je přísně zakázáno mít ve věznici v držení pomůcky k provádění tetování. Obecně je zakázáno jakkoliv porušovat integritu lidské kůže a držet pomůcky k provádění takových činností.⁵² Zákon dále zakazuje předstírat poruchu zdraví nebo se úmyslně poškozovat na zdraví. Aby se předcházelo nežádoucímu směňování věcí nesmí odsouzený bez souhlasu Vězeňské služby prodávat, směňovat a darovat věci, které má v držení ve věznici.

⁵² V praxi je často také trestána samotná výroba těchto pomůcek, kdy si odsouzení přístroje k provádění tetování sami vyrábí. Na Mírově byl takto nalezen provizorní tetovací přístroj vyrobený z tužky verzatilky, odsouzení odcizovali špendlíky z nástěnek a zasazovali je do dřívěk, což sloužilo jako tetovací přístroj, snažili se zostřovat kancelářské sponky atd.

4. Kázeňská odpovědnost osob ve výkonu trestu odnětí svobody

Jak již bylo vymezeno výše, trest nepodmíněné odnětí svobody je vnímán jako trest nejpřísnější a ukládá se v případech, kdy je uložení jiného méně přísného trestu nedostatečné. Účelem tohoto druhu trestu je tedy úplná izolace odsouzeného od společnosti a jeho umístění do vězeňského zařízení, kde je povinen podrobit se vnitřním pravidlům a vnitřnímu řádu. Odsouzený musí strpět určitá omezení svých práv a svobod a plnit mnoho povinností uložených mu právními předpisy, jejichž aplikace a vynucení zajišťuje kázeň a pořádek uvnitř instituce.⁵³

Cílem je resocializace odsouzeného, spojená se snahou odbourat staré škodlivé návyky a nahradit je novými. To se do jisté míry promítá i v ustanovení § 56 ŘVTOS, podle nějž musí být při udělování odměn a ukládání trestů respektovány pedagogické zásady, jejichž aplikace posiluje výchovný účinek udělené odměny nebo uloženého kázeňského trestu, a to zejména zásady individualizace, přiměřenosti, stupňování, důslednosti a spravedlivosti.

Pro zabezpečení bezproblémového a řádného chodu věznice, eliminaci nežádoucích projevů a podpory vzorného chování, slouží kázeňské odměny a kázeňské tresty. Kázeňská odměna slouží jako pozitivní ocenění a motivace pro odsouzeného, který svým chováním projevuje odpovědný přístup ke stanoveným povinnostem, vykazuje slušné chování vůči zaměstnancům věznice a ostatním odsouzeným, zdržuje se veškerého chování, které by mařilo účel výkonu trestu a lze z jeho chování a jednání pozorovat pozitivní posun. Oproti tomu kázeňský trest slouží k potlačení nežádoucího chování, porušování nebo nedodržování povinností a neslušných či vulgárních projevů, ať již vůči zaměstnancům věznice, či jiným odsouzeným.⁵⁴ Taxativní výčet kázeňských trestů a kázeňských odměn je upraven v ustanoveních § 45 a násl. ZVTOS. Podrobnější postup při ukládání odměn a trestů, včetně jejich výkonu, stanoví ŘVTOS. Kázeňskou pravomoc nad odsouzenými vykonávají generální ředitel Vězeňské služby a ředitelé věznic. Tuto pravomoc mohou výše zmíněné subjekty přenést i na jiné zaměstnance VS za předpokladu, že generální ředitel Vězeňské služby nebo s jeho souhlasem ředitel věznice, jiného zaměstnance k

⁵³ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 4. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 221 s.

⁵⁴ MATOULEK Josef., SEJKOROVÁ Helena: *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, 2011, s. 157

tomuto zmocní. I v případě výkonu kázeňské pravomoci se dbá na dodržování zásady nestrannosti a nezávislosti správního orgánu, kdy je v ustanovení § 14 NGRŽ 23/2020 upravena možnost vyloučení pro podjatost. Byla-li zjištěna, s ohledem na poměr k projednávané věci nebo k účastníkům kázeňského řízení pochybnost o nepodjatosti a nelze tak zajistit objektivitu řízení a nestrannost při projednání a rozhodování dané věci, není možno, aby zmocněný zaměstnanec rozhodoval o udělení odměny nebo uložení kázeňského trestu. Jedná se například o situaci, kdy o odměně či trestu rozhoduje zaměstnanec, který je zároveň zpracovatelem návrhu, na jehož základě bylo dané řízení zahájeno, nebo kdy je účastníkem řízení podjatost namítána. V této situaci nadřízený vyloučeného zaměstnance určí bezodkladně jiného zaměstnance, který toto řízení provede. V souladu se zásadou rychlosti a hospodárnosti řízení, je v NGRŽ 23/2020 upraven i institut zastupování zaměstnanců s kázeňskou pravomocí. Tento institut slouží k předcházení zbytečných průtahů v řízení tak, aby byly dodrženy zákonné lhůty. Vedoucího oddělení při výkonu kázeňské pravomoci zastupuje zástupce vedoucího oddělení. Ředitele věznice v jeho nepřítomnosti zastoupí zástupce ředitele nebo služební zástupce ředitele, pokud není ředitelem věznice rozhodnuto jinak.

Další povinností vedoucích oddělení, popř. jimi pověřených zaměstnanců, je vedení průběžných statistických údajů kázeňských řízení. Jednou ročně tedy dochází k vyhodnocování dat, týkajících se počtu a druhů udělených odměn za příslušné období, počtu a druhů uložených kázeňských trestů za příslušné období, včetně důvodů pro jejich použití. Dále se evidují údaje o počtu odsouzených, kterým byla za příslušné období udělena odměna, počtu odsouzených, kterým byl za příslušné období uložen kázeňský trest, podílů jednotlivých zaměstnanců na uplatňování kázeňské pravomoci, počtu podaných opravných prostředků proti uloženým kázeňským trestům, počtu podaných žalob proti kázeňským trestům a ochranným opatřením a další možná řešení podle platné právní úpravy, tzn. upuštění od výkonu zbytku kázeňského trestu, podmíněně uložené kázeňské tresty, zahlazení kázeňských trestů, popř. jiné způsoby řešení.

4.1 Kázeňské přestupky odsouzených

„Kázeňským přestupkem je zaviněné porušení zákonem stanovené nebo na jeho základě uložené povinnosti, pořádku nebo kázně během výkonu trestu.“⁵⁵ Právní úprava vymezení kázeňských přestupků je velmi roztříštěná a odsouzený může být kázeňsky odpovědný při porušení několika právních předpisů. V první řadě vzniká kázeňská odpovědnost při nedodržování nebo porušování vnitřního řádu věznice, který stanoví denní řád pro vězně, povinné aktivity, základní pokyny pro eskortování vězňů, stanovení vybavení cely a další podrobnosti, týkající se realizace výkonu TOS. Není zde přímo stanoven taxativní výčet kázeňských přestupků, tak jako je například v zákonu o některých přestupcích, a nezakotvuje konkrétní skutkové podstaty protiprávního jednání. Okrajově se kázeňské odpovědnosti dotýká čl. 21 vnitřního řádu věznice Mírov, který vymezuje „kázeň a pořádek“, nicméně ani toto ustanovení nevymezuje skutkové podstaty protiprávního jednání. Vnitřní řád je tedy nutné brát spíše jako rámec stanovující každodenní, bezproblémový chod věznice, nikoliv jako pramen, stanovující znaky kázeňských přestupků. Kázeňská odpovědnost je tedy vyvozována z jednání, které narušuje nebo ohrožuje takto nastavený řád pravidel. Toto pojetí má i oporu v ustanovení § 28 odst. 1 zákona o výkonu trestu, kde je zakotvena povinnost odsouzeného zachovávat ustanovení vnitřního řádu věznice. Může přitom jít o drobné porušení řádu, kdy je první pochybení řešeno spíše výzvou či napomenutím, a až při opakovaném nebo soustavném narušování je přistoupeno ke kázeňskému trestání. Stejnou povahu má i nařízení generálního ředitele, které konkretizuje postup pro zaměstnance a je tedy spíše procesní právní úpravou, kde je upraven postup při ukládání kázeňských trestů, podávání opravných prostředků, soudní přezkum aj.

Vymezení kázeňských přestupků je, mimo výše zmíněné narušení vnitřního chodu věznice, stanoveno v ZVTOS. Vedle toho je trestáno jednání, naplňující znaky skutkové podstaty přestupků, zakotvených v zákoně o některých přestupcích. Kázeňským řízením se v souladu s § 55 odst. 1 ZVTOS, vyřizují jednání, která vykazují znaky přestupků, pokud byly spáchány během výkonu trestu. Toto ustanovení „... rozšiřuje dopad kázeňského postihu i na jednání, která nejsou kázeňskými přestupky podle ZVTOS, ale vykazují znaky přestupků, avšak jen za předpokladu, že byla

⁵⁵ Ustanovení § 46 odst. 1 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů,

*spáchána během výkonu trestu.*⁵⁶ Nejčastěji se v kázeňském řízení trestají ve výkonu TOS přestupky proti veřejnému pořádku, proti občanskému soužití a přestupky proti majetku.

Ustanovení § 79 odst. 1 zákona o odpovědnosti za přestupky, spolu s ustanovením § 7 odst. 7 zákona o některých přestupcích, vyžaduje pro zahájení řízení souhlas osoby přímo postižené spácháním přestupku. V případě, že se odsouzený dopustí přestupku tím, že jinému ublíží na cti tak, že ho zesměšní nebo ho jiným způsobem hrubě urazí, lze z úřední povinnosti zahájit kázeňské řízení pouze za předpokladu, že k tomu osoba přímo postižená spácháním přestupku udělí na předepsaném formuláři souhlas (příloha č. 3).

4.2 Kázeňské odměny a jejich druhy

Udělování odměn je v rámci koncepce tohoto druhu trestu stejně důležité, jako ukládání trestů. Jelikož představují pozitivní motivaci pro odsouzeného k zodpovědnému chování, jsou esenciálním prvkem v procesu resocializace.

Návrh na udělení odměny odsouzenému, který se vyhotovuje na tiskopisu, může předložit kterýkoliv zaměstnanec VS, anebo i jiná osoba, podílející se na plnění úkolů odsouzených (příloha č. 9). V návrhu musí být vymezeny veškeré podstatné skutečnosti k udělení odměny a poté je návrh předán zaměstnanci s kázeňskou pravomocí. Zaměstnanec s kázeňskou pravomocí vyhodnotí, zda je schopen vést řízení tak, aby byl naplněn požadavek nestrannosti a zda jsou vymezené skutečnosti důvodem pro udělení odměny. Dle § 4 odst. 1 NGR 23/2020 je k udělování odměn odsouzeným, mimo generálního ředitele Vězeňské služby, oprávněn vychovatel, speciální pedagog, vedoucí oddělení a ředitel věznice. Kázeňská pravomoc však není u všech subjektů neomezená a NGR 23/2020 přiznává pravomoc k ukládání odměn v plném rozsahu tak, jak jsou vymezeny v zákoně o výkonu trestu, pouze řediteli věznice a generálnímu řediteli. Jiné subjekty se musí omezit na udělování pouze takových druhů kázeňských odměn, v takové výši a rozsahu, v jakém je generální ředitel zmocňuje. Odměna je pro odsouzeného kladným prvkem ve výkonu trestu, nepředpokládá se tedy, že se proti jejímu udělení bude odsouzený jakkoliv bránit. Kromě toho odměna nepředstavuje citelnější zásah do již tak omezených práv a dá se

⁵⁶ KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. 164 s.

o ní, v případě jejího uložení, pomýšlet spíše jako o „právu“ na určitý benefit. Tím ovšem nechci říct, že existuje jakýkoliv právní nárok na uložení kázeňské odměny za slušné chování. Ukládání odměn je zcela na správním uvážení oprávněných subjektů. Proces ukládání kázeňských odměn je v porovnání s procesem ukládání kázeňských trestů také značně jednodušší a není tak podrobně upraven právními předpisy.

Kázeňskými odměnami jsou pochvala, která je udělována ústně, a to buď individuálně nebo před skupinou odsouzených. Dalšími druhy kázeňských odměn jsou mimořádné zvýšení doby trvání návštěv během jednoho kalendářního měsíce až na 5 hodin, které je povoleno jak osobám blízkým, tak i jiným osobám, povolení jednorázového nákupu potravin a věcí osobní potřeby, které jinak nelze svévolně provádět, zvýšení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu 3 kalendářních měsíců, věcná nebo peněžítá odměna až do výše 1 000 Kč, rozšíření osobního volna na sportovní, kulturní nebo jiné zájmové aktivity až na dobu 1 měsíce, povolení opustit věznici až na 24 hodin v souvislosti s návštěvou nebo s programem zacházení, přerušení výkonu trestu, které povoluje za určitých předpokladů a s přihlédnutím ke kritériím vymezených v § 57 od. 8 ŘVTOS, ředitel věznice. O udělení odměny se pořídí záznam, který se následně založí do osobního spisu odsouzeného a učiní se zápis o odměně do osobní karty odsouzeného, ke kterému může být podpůrně přihlíženo při posuzování žádosti o podmíněné propuštění z výkonu trestu.

4.3 Kázeňské tresty a jejich druhy

Za kázeňský přestupek lze odsouzenému uložit kázeňský trest.⁵⁷ Jelikož se jedná o citelný zásah do práv a svobod odsouzeného, je celý proces uložení kázeňského trestu, na rozdíl od procesu uložení kázeňské odměny, složitější a komplexnější. Právě z tohoto důvodů musí správní orgán postupovat v souladu se zásadou rychlosti a rozhodnout o uložení kázeňského trestu co nejdříve po zjištění kázeňského přestupku a jeho náležitém objasnění. Klade se zde větší důraz na subsidiaritu uložení kázeňského trestu, kdy i zákon zavazuje oprávněné subjekty neuložit kázeňský trest, jestliže samotným projednáním kázeňského přestupku s odsouzeným lze dosáhnout sledovaného účelu. Zákon upravuje celkový postup subjektů s kázeňskou kompetencí, klade důraz na vyšetřovací zásadu, připouští podání opravného prostředku, upravuje

⁵⁷ Ustanovení § 46 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů,

instituty prominutí kázeňského trestu, upuštění od zbytku jeho výkonu, jeho zahlazení a v při uložení některých druhů kázeňských trestů umožňuje i soudní přezkum. Ustanovení § 47 odst. 3 ZVTOS stanovuje k uložení kázeňského trestu jednorochní zákonnou lhůtu, která počíná běžet spácháním kázeňského přestupku. Judikaturou je dovozováno, že v uvedené lhůtě postačuje vydání nepravomocného rozhodnutí.⁵⁸

Kázeňskými tresty jsou důtka, která se odsouzenému vysloví ústně. V případě důtky může oprávněný zaměstnanec, z důvodu preventivní funkce trestu, přistoupit k výkonu tohoto trestu i před skupinou odsouzených. Dalšími kázeňskými tresty jsou snížení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu 3 kalendářních měsíců, zákaz přijetí jednoho balíčku v kalendářním roce, umístění do uzavřeného oddílu až na 28 dnů, s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení, celodenní umístění do uzavřeného oddílu až na 20 dnů, umístění do samovazby až na 20 dnů, odnětí výhod, vyplývajících z předchozí kázeňské odměny.

Osoby s kázeňskou pravomocí vymezuje v § 6 odst. 1 NGŘ 23/2020, kdy kromě generálního ředitele, jsou oprávněni ukládat kázeňské tresty i vychovatel, speciální pedagog, vedoucí oddělení a ředitel věznic. I v případě kázeňských trestů není tato pravomoc u všech subjektů stejná. Vychovatel je například oprávněn udělit důtku, snížení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu jednoho kalendářního měsíce, propadnutí věci, umístění do uzavřeného oddílu až na 7 dnů, s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení, odnětí výhod vyplývajících z předchozí odměny. Speciální pedagog je oprávněn ukládat vedle trestů, k nimž je oprávněn vychovatel, i trest snížení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu dvou kalendářních měsíců, zákaz přijetí jednoho balíčku v kalendářním roce, pokutu až do výše 2 000 Kč, umístění do uzavřeného oddílu až na 14 dnů, s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení, celodenní umístění do uzavřeného oddílu až na 10 dnů, odnětí výhod vyplývajících z předchozí odměny. Vedoucí oddělení má právo ukládat vedle trestů ukládaných speciálním pedagogem a vychovatelem i tresty snížení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu tří kalendářních měsíců, pokutu až do výše 3 000 Kč, umístění do uzavřeného oddílu až na 28 dnů, s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení, celodenní umístění do uzavřeného oddílu až na 20 dnů, umístění do samovazby až na 7 dnů, odnětí výhod vyplývajících z předchozí odměny udělené podle § 4 odst. 4

⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 05.12. 2014, č. j. 2 As 101/2014-26

ZVTOS. Ukládat kázeňské tresty v plném rozsahu, tak jak umožňuje ZVTOS, je oprávněn vedle generálního ředitele pouze ředitel věznice.

Rozsah kázeňské pravomoci, kterou je daný zaměstnanec pověřen, je striktní a nelze jej žádným úkonem (mimo změny NGRŘ) rozšířit. Avšak jestliže se pověřený zaměstnanec domnívá, že odsouzenému by měl být uložen trest přísnější, popř. trest, který není v jeho pravomoci, postoupí do 3 dnů kázeňský přestupek k řízení tomu, kdo je oprávněn zamýšlený trest uložit.

Při ukládání kázeňského trestu musí oprávněná osoba zhodnotit závažnost spáchaného kázeňského přestupku a podle toho zvolit nejúčelnější trest. Obecně platí, že za kázeňský přestupek lze uložit pouze jeden kázeňský trest, nicméně je zde výjimka u trestu propadnutí věci, kdy lze vedle něj uložit i trest jiný.

4.3.1 Trest uložení pokuty až do výše 5 000 Kč

Kázeňský trest uložení pokuty až do výše 5 000 Kč se odsouzenému uloží při závažných nebo opakovaných porušeních vnitřního řádu. Po rozhodnutí o uložení pokuty se příslušná částka převede z finančních prostředků, které má odsouzený v úschově věznice. Při výkonu tohoto rozhodnutí musí být dbáno na zachování „nedotknutelné částky“, která odpovídá předpokládané ceně jízdného do místa bydliště a výše stravného na jeden den v době propuštění z výkonu trestu. V případě, že odsouzený nedisponuje dostatkem finančních prostředků, nebo po výkonu rozhodnutí o uložení pokuty by byl zůstatek finančních prostředků menší než „nedotknutelná částka“, uložení takového druhu kázeňského trestu je vyloučeno.

4.3.2 Trest propadnutí věci, instituty zabránění a odnětí věci

Na základě zákona lze uložit trest propadnutí věci. Specifičnost tohoto trestu spočívá v tom, že stejně jako u pokuty dojde k přímému zásahu do majetkových práv odsouzeného.

Kázeňský trest propadnutí věci lze uložit pouze v případech a za podmínek stanovených zákonem, resp. tehdy, kdy daná věc souvisí s protiprávním jednáním, tzn. jde-li o věc, již bylo užito ke spáchání kázeňského přestupku, která byla určena ke spáchání kázeňského přestupku, kterou odsouzený získal kázeňským přestupkem nebo jako odměnu za něj, nebo kterou odsouzený tímto nabyl. Tato věc se ve většině případů předá příslušnému pracovišti Úřadu pro zastupování státu ve věcech

majetkových, vlastníkem propadlé věci se stává stát. V případě prokázání, že odňatá věc je věcí nepovolenou nebo že její držení nebo používání není v souladu s účelem výkonu trestu odnětí svobody, rozhodne zaměstnanec s kázeňskou pravomocí o uložení kázeňského trestu propadnutí věci. Tento trest lze uložit buď samostatně, nebo vedle jiného trestu, vždy jedním rozhodnutím. V případě, že nebylo rozhodnuto o propadnutí věci, lze subsidiárně rozhodnout o jejím zabránění. V situaci, kdy nelze pachatele stíhat za kázeňský přestupek nebo ho kázeňsky potrestat, nebo pokud mu věc nepatří, nebo jestliže to vyžaduje bezpečnost osob, majetku, pořádek ve věznici, případně jiný obdobný obecný zájem, lze rozhodnout o tom, že se věc zabírá (příloha č. 1).

Dříve než se rozhodne o propadnutí nebo zabránění věci, může příslušník, na základě zákonného zmocnění a zákonných důvodů⁵⁹, přistoupit k odnětí věci. O tomto postupu se vyhotoví záznam (příloha č. 2), který slouží jako důkazní prostředek v kázeňském řízení. V případě, že by odňatou věcí byly finanční prostředky, musí se v daném záznamu uvést počty jednotlivých mincí a bankovek, jejich nominální hodnota a čísla bankovek. Odňatá věc se uloží do vhodného obalu, který se označí štítkem a předá se společně se záznamem o odnětí věci nejbližšímu nadřízenému zaměstnanci. Za předpokladu, že daná věc nebude prohlášena za propadlou nebo zabranou a odsouzený je oprávněn mít takovou věc u sebe, vrátí se mu, popř. se zabezpečí její uložení, případně odeslání na jím určenou adresu.

4.3.3 Trest umístění do uzavřeného oddílu a do samovazby

Podstatou všech tří druhů trestů vymezených v § 46 od. 3 písm. f) g) h) ZVTOS je omezení osobní svobody odsouzeného, což může mít určitý negativní vliv na odsouzeného. Podmínkou pro přistoupení k uložení jednoho z výše zmíněných trestů je zdravotní způsobilost jedince takový trest vykonat. Zda je tato podmínka splněna nemůže posoudit zaměstnanec s kázeňskou pravomocí sám, nýbrž o tom rozhodne lékař. K tomu, aby pro účely kázeňského řízení byl ošetřujícím lékařem odsouzeného lékař VSČR, musí dát odsouzený souhlas (příloha č. 11). V případě záporného stanoviska lékaře není možné takový trest odsouzenému uložit, avšak shledá-li lékař odsouzeného zdravotně způsobilého, je povinen se tomuto trestu podrobit. V souladu

⁵⁹ Ustanovení § 12 zákona č. 555/1992 Sb., zákon České národní rady o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky a ustanovení §

s respektováním zásady humanismu během výkonu trestu jsou pravidelně v průběhu výkonu tohoto kázeňského trestu prováděny lékařské prohlídky a sledován psychický a fyzický stav odsouzeného.

Trest umístění do uzavřeného oddílu až na 28 dnů, s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení, je chápán jako nejméně omezující trest. Během výkonu tohoto trestu odsouzený i nadále plní úkoly programu zacházení, tzn. chodí do práce, pokud je mu přidělena a účastní se i aktivit programu zacházení. Tato výjimka se však vztahuje pouze na vzdělávací a výchovné aktivity, nikoliv na ty volnočasové, kterými jsou například kondiční cvičení.

Přísnějším trestem je celodenní umístění do uzavřeného oddílu, kdy je odsouzený na cele kázeňských trestů celý den a účast na jakýchkoliv aktivitách, programech, a i veškerá pracovní činnost je v tomto případě zcela vyloučena. Jedná se tedy o izolaci odsouzeného spolu s odebráním možnosti výkonu aktivit, které by v normálním režimu směl vykonávat. Nejedná se však o izolaci úplnou, neboť se na cele kázeňských trestů může vyskytovat větší množství vězňů, kteří vykonávají stejný kázeňský trest.

Nejpřísnějším druhem kázeňského trestu je umístění do samovazby. Odsouzený je úplně izolován od standartního chodu věznice a umístěn 23 hodin denně v uzavřené cele, kdy je mu povolena hodina vycházek bez ostatních odsouzených na klasickém vycházkovém dvoře. Má přísně zakázáno kouřit, číst denní tisk, knihy nebo jiné publikace, kromě právnické, vzdělávací nebo náboženské literatury, a nakupovat potraviny a věci osobní potřeby s výjimkou hygienických potřeb. Odsouzenému není povoleno odpočívat na lůžku mimo stanovenou dobu. Nicméně to platí i při kázeňském trestu celodenního umístění do uzavřeného oddílu, ale při jeho výkonu je odsouzený povinen vykonávat úklidové práce a práce nezbytné k zajištění běžného provozu ve věznici.

5. Kázeňské řízení

V této kapitole popíšu průběh kázeňského řízení v 1. stupni, které zahrnuje také postup správního orgánu před zahájením řízení, samotný proces dokazování, průběh řízení a jeho specifika, a nakonec rozeberu náležitosti rozhodnutí v kázeňském řízení. Na závěr této kapitoly se budu věnovat řízení o opravném prostředku.

„Kázeňské řízení s odsouzeným je specifické disciplinární řízení, které lze definovat jako postup orgánů vykonávajících kázeňskou pravomoc, jehož účelem je udělení kázeňské odměny odsouzeným, kteří řádně a odpovědně plní své povinnosti, anebo uložení kázeňského trestu odsouzeným, kteří úmyslně či z nedbalosti porušují zákonem stanovené nebo na jeho základě uložené povinnosti, pořádek nebo kázeň během výkonu trestu odnětí svobody.“⁶⁰

5.1 Průběh řízení v 1. stupni

Třebaže řízení o kázeňském přestupku v důsledku vykazuje jisté charakteristické odchylky, pořád je správním řízením, které je ovládáno řadou zásad. Ty vymezují podstatné rysy činnosti správních orgánů a nastavují procesní rámec, ve kterém se musí správní orgány při své činnosti pohybovat a projevují se postupně v celém řízení. Avšak jelikož se stále jedná o správní trestání, tedy rozhodování o vině a trestu, můžeme v řízení o uložení kázeňského trestu spatřovat i zásady charakteristické pro právo trestní. V následujících kapitolách se zaměřím na jednotlivé fáze kázeňského řízení v 1. stupni, v rámci nichž poukážu na to, jaké zásady se zde projevují, jakým způsobem a v jakém rozsahu.

5.1.1 Postup před zahájením řízení

K ukládání kázeňských trestů jsou oprávněni kromě generálního ředitele, ředitele věznice i zmocnění zaměstnanci, to však neznamená, že by byla participace ostatních zaměstnanců věznice na zahájení řízení vyloučena. V případě, že zaměstnanec bez kázeňské pravomoci má za to, že byl spáchán odsouzeným kázeňský přestupek, nebo že došlo k porušení povinností, stanovených vnitřním řádem a k nápravě nepostačí

⁶⁰ ADAMEC, Martin. Kázeňské trestání odsouzených: Spravedlnost se nemůže zastavit před branami věznice. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2018, Vol. 13, No. 1, s. 59

domluva nebo výzva, sepíše zaměstnanec věznice záznam o kázeňském přestupku a předá jej zaměstnanci s kázeňskou pravomocí.

Dříve, než je zahájeno řízení o uložení kázeňského trestu, lze v případě méně závažných protiprávních jednání přistoupit k řešení celé věci domluvou či výzvou. Tento postup zpracovatel zapíše nebo nechá zapsat do informačního systému jako „negativní poznatek“, kde vylíčí jednání obviněného, o němž je poznatek zapsán a okolnosti popisující protiprávní jednání, konkrétně přesné určení času, přesné určení místa, způsob spáchání a veškeré okolnosti jednání, popřípadě též předpokládané pohnutky takového jednání. Zaměstnanec musí uvést, jaké zákonné povinnosti nebo jaké jiné povinnosti měl pachatel porušit a v čem lze spatřovat kázeňský přestupek. Poté zaměstnanec zaznamená seznam svědků a v případě, že svědek nebo svědci nebyli jednání obviněného přítomni, uvede se do popisu skutku i tato informace. Negativní poznatek nevyvozuje žádné přímé důsledky pro odsouzeného, nýbrž slouží jako interní informace pro zaměstnance při zpracovávání hodnocení osoby odsouzeného. Oproti kázeňskému trestu nelze negativní poznatek zahladit, ani žádným způsobem anulovat či vymazat, při zjištění nových skutečností se pouze tento záznam v informačním systému doplní.

V situaci, kdy odsouzený neoprávněně neplní své povinnosti nebo je porušil a k nápravě nepostačuje domluva či výzva, sepíše zaměstnanec (dále jen „zpracovatel“) na stanoveném tiskopisu (příloha č. 4) v den spáchání kázeňského přestupku nebo v den, kdy se o něm dozvěděl, záznam o kázeňském přestupku. Náležitosti popisu skutku jsou stejné, jako při negativním poznatku, je tedy nutno uvést přesné určení času, přesné určení místa, způsob spáchání a okolnosti, za nichž byl přestupek spáchán, popřípadě též předpokládané pohnutky takového jednání, vylíčení průběhu jednání. Zpracovatel musí uvést, jaké zákonné povinnosti nebo jaké jiné povinnosti měl pachatel porušit a v čem lze spatřovat kázeňský přestupek. Uvede i seznam svědků a v případě, že svědek nebo svědci nejsou, uvede se do popisu skutku i tato informace. Následně musí zpracovatel záznamu označit důkazy, sloužící k posouzení jednání, zda naplňuje znaky kázeňského přestupku. Uvede skutečnosti, důležité pro objasnění spáchaného kázeňského přestupku tak, aby v případě vyslovení viny pachatele a uložení trestu nebylo o skutkovém zjištění důvodných pochyb a byla jednoznačně prokázána vina. Důkazy musí být označeny konkrétně, a to takovým způsobem, aby je bylo možno prověřit. V rámci této povinnosti je umožněno požadovat od podezřelého vysvětlení, které by napomohlo k objasnění

sporných skutečností. Zároveň musí zpracovatel tyto důkazní prostředky zajistit. Podezřelý ze spáchání kázeňského přestupku se má právo k uvedeným skutečnostem do záznamu vyjádřit a zpracovatel je povinen toto vyjádření do záznamu zapsat nebo mu umožnit tento záznam provést vlastnoručně. Poté se záznam předloží odsouzenému k podpisu. Jestliže odsouzený odmítne záznam podepsat, zpracovatel záznamu tuto skutečnost, spolu s důvody odmítnutí, uvede v záznamu a připojí datum a svůj podpis. Veškeré podklady se způsobem určeným ředitelem věznice předají zaměstnancům s kázeňskou pravomocí. Zaměstnanec s kázeňskou pravomocí převezme záznam a posoudí v něm uvedené skutečnosti, včetně podání vysvětlení odsouzeným či jeho vyjádření. Na základě údajů obsažených v záznamu, označených a shromážděných důkazů vyhodnotí, zda došlo ke spáchání kázeňského přestupku a zda je navržený trest adekvátní. V případě, že oprávněný zaměstnanec shledá, že v dané věci by měl být uložen trest vyšší a on k tomuto nemá pravomoc, postoupí věc zaměstnanci, který je k uložení přísnějšího druhu trestu příslušný.

Jelikož je v některých případech hranice mezi přestupkem a trestným činem velmi tenká, může oprávněný zaměstnanec dospět na základě posouzení věci k závěru, že je zde důvodné podezření, že došlo ke spáchání trestného činu. V takovém případě je povinen tuto skutečnost oznámit bezodkladně oddělení prevence a stížností věznice a v souvislosti s tím předat kopii celého spisu k dalšímu šetření.

5.1.2 Zahájení řízení

Zahájení kázeňského řízení o uložení kázeňského trestu je ovládáno zásadou oficiality, kdy po podání záznamu o kázeňském přestupku oprávněný zaměstnanec z moci úřední zahajuje kázeňské řízení. Okamžik zahájení řízení je vázán na moment oznámení odsouzenému, že bylo zahájeno kázeňské řízení zaměstnancem s kázeňskou pravomocí, který o tomto učiní zápis spolu s datem zahájení do informačního systému.

Pro zajištění plné ochrany zákonných zájmů a práv odsouzeného, proti němuž se vede kázeňské řízení, má odsouzený právo zvolit si pro dané kázeňské řízení jednoho zmocněnce a toto zastoupení prokázat plnou mocí s úředně ověřenými podpisy. K umožnění realizace práva na obhajobu je zároveň odsouzenému zákonem uložena povinnost informovat zaměstnance věznice o tom, že je zastoupen a uvést jméno a

příjmení advokáta,⁶¹ v případě zmocnění jsou pak veškeré písemnosti související s úkonem, řízením nebo částí řízení, doručovány zmocněnci. Zmocnění se může vztahovat buď k určitému úkonu, skupině úkonů nebo pro určitou část kázeňského řízení, pro celé kázeňské řízení nebo pro neurčitý počet kázeňských řízení, která budou v budoucnu zahájena. V daném případě se jedná o zastoupení přímé, neboť zmocněnec jedná jménem a na účet odsouzeného, takže práva a povinnosti z úkonů zmocněnce vznikají přímo zastoupenému, kromě těch úkonů, které odsouzený musí činit osobně a kde je možné zástupce pouze přizvat; jedná se například o výslech odsouzeného nebo odebírání vzorků pro testování přítomnosti drog v těle odsouzeného.

5.1.3 Průběh řízení

Uložení kázeňského trestu je možné, jen jsou-li náležitě objasněny okolnosti kázeňského přestupku a prokázána vina odsouzeného. Projevuje se zde jedna z nejdůležitějších zásad formálního správního řízení, a to zásada omezené materiální pravdy spolu se zásadou vyšetřovací, kdy má oprávněný zaměstnanec povinnost zjistit v průběhu řízení stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti. Činí tak z úřední povinnosti, aniž by byl vázán návrhy důkazů předkládaných účastníkem. Ani doznání odsouzeného nezbavuje příslušného zaměstnance povinnosti vyšetřit a dostupnými prostředky prověřit všechny okolnosti jednání. Správní orgán tedy musí postupovat v souladu s § 50 odst. 3 SŘ, kdy v řízení, v němž má být z moci úřední uložena povinnost, je správní orgán povinen i bez návrhu zjistit všechny rozhodné okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch toho, komu má být povinnost uložena.

Dokud není správním orgánem vydáno pravomocné rozhodnutí o spáchání kázeňského přestupku, ve kterém je prohlášena vina obviněného a je mu uložen trest, hledí se na něj jako na nevinného a musí být k němu tak i přistupováno. V pochybnostech správní orgán rozhodne ve prospěch obviněného. I zde tedy platí presumpce nevinny, která je obecně upravena v řízení o přestupcích v § 69 odst. 2 zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

V řízení je důkazním prostředkem vše, co může přispět k objasnění skutku, zejména vlastní zjištění zaměstnance Vězeňské služby, výpovědi odsouzených a

⁶¹ Ustanovení § 28 odst. 2 písm. l) zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

jiných osob, zejména svědků, ohledání věci a důkazy listinou. V průběhu řízení proto oprávněný zaměstnanec shromažďuje veškeré potřebné důkazy a podklady, potřebné pro vydání rozhodnutí ve věci, vyslyší svědky uvedené zpracovatelem v záznamu, jejichž výpověď zaprotokoluje do předepsaného tiskopisu (příloha č. 5) nebo do určeného formuláře elektronického systému. Za podklady potřebné pro vydání rozhodnutí jsou považovány dokumenty, vztahující se ke kázeňskému přestupku, opis z evidence přestupků aj.. V ZVTOS je zakotvena zásada ústnosti řízení a obviněnému je tak zaručeno právo se ke skutečnostem, které jsou mu kladeny za vinu a důkazům o nich, vyjádřit. V průběhu toho nesmí být zaměstnancem přerušen. Jelikož je to jediný prostředek obhajoby odsouzeného, je toto právo zaručeno také cizincům, kteří prohlásí, že neovládají jazyk, kterým se kázeňské řízení vede. V tomto případě je jim zajištěn tlumočnick, prostřednictvím kterého jsou seznámeni s předmětem kázeňského řízení a mohou podat vyjádření. S ohledem na zásadu rychlosti a hospodárnosti je při úkonech souvisejících s kázeňským řízením oprávněn určit jejich čas a místo oprávněný zaměstnanec.

Místně příslušným správním orgánem pro kázeňské řízení je věznice, kde byl přestupek spáchán. V rámci výkonu TOS může být realizováno přemístění odsouzeného z důvodů uvedených v § 9 ŘVTOS. V takovém případě postoupí věznice, kde byl přestupek spáchán, veškeré podklady a materiály věznici, do které byl odsouzený přemístěn, aby ve vedení řízení pokračovala. V tomto případě se uplatní kolizní pravidlo *lex specialis derogat legi generali*, kdy oproti SŘ, kde je v ustanovení § 132 zachována místní příslušnost na původně příslušný správní orgán, zde zvláštní úprava, konkr. NGR 23/2020 v ustanovení § 25 zmocňuje k dokončení řízení a vydání rozhodnutí nově místně příslušný správní orgán.

5.1.4 Rozhodnutí

Celé kázeňské řízení je příslušný správní orgán, kromě již zmíněné zásady omezené materiální pravdy a zásady vyšetřovací, vázán také zásadou rychlosti. O uložení kázeňského trestu totiž musí být rozhodnuto co nejdříve po zjištění kázeňského přestupku, a to pouze tehdy, jestliže jsou náležitě objasněny okolnosti a jednoznačně prokázána vina odsouzeného. Při rozhodování o uložení kázeňského trestu, jeho druhu a výměře správní orgán užije správní uvážení, kdy musí přihlídnout k okolnostem spáchání kázeňského přestupku a jeho závažnosti. V rámci zásady individualizace trestu by mělo být reflektováno dosavadní chování odsouzeného

během výkonu trestu, kdy v případě recidivy je tato skutečnost brána jako přitěžující okolnost. V případě nízké společenské škodlivosti, prvnímu kázeňskému pochybení nebo existenci takové okolnosti, která by snižovala škodlivost daného jednání, lze kázeňský přestupek řešit též výchovným pohovorem bez uložení kázeňského trestu. Tuto skutečnost je nutno vyznačit v záznamu o kázeňském přestupku.

Rozhodnutí o uložení kázeňského trestu se vydává písemně na stanoveném tiskopisu, v souladu s právními předpisy a musí vycházet ze zjištěného stavu věci. Obligatorní náležitosti rozhodnutí vymezuje NGRŘ 23/2020, jedná se o označení účastníků řízení, výrokovou část, odůvodnění a poučení o možnosti podat proti rozhodnutí stížnost nebo žalobu (příloha č. 6).

Stěžejní částí rozhodnutí je výroková část spolu s odůvodněním. Ve výrokové části rozhodnutí správní autoritativně zakládá, mění nebo ruší práva nebo povinnosti osob, ukládá lhůtu pro plnění uložených povinností a určuje i další údaje, např. způsob plnění, druh trestu a délku trvání trestu. V daném případě výroková část obsahuje zpravidla dva výroky, v prvním se vyslovuje vina odsouzeného a ve druhém je ukládán trest. Jelikož pouze výroková část nabývá právní moci a vykonatelnosti, tudíž podléhá přezkumu v rámci řízení o stížnosti, musí být dostatečně určitá a přezkoumatelná. Musí z ní být zřejmé, co bylo předmětem řízení, právní úprava, dle které bylo rozhodováno a musí obsahovat popis skutku. V popisu se musí vymezit jméno a příjmení odsouzeného, slovní zákonné pojmenování kázeňského přestupku, včetně uvedení příslušného ustanovení zákona, právní předpis, na základě, kterého je ukládán kázeňský trest, druh a jeho výše, přesné určení času, přesné určení místa, vylíčení způsobu jednání nebo průběhu děje, popřípadě za jakých okolností ke skutku došlo a povinnost, která byla porušena a jakým způsobem. Pokud bude stanovený kázeňský trest uložen podmíněně, musí se uvést i délka zkušební doby. Právní úprava nevyžaduje ve výrokové části uvádět následek takového protiprávního jednání, jelikož pro vznik kázeňské odpovědnosti postačuje porušení uložené povinnosti, nikoliv způsobení nežádoucího následku. Následek musí být uveden až v odůvodnění. Jelikož je předmětem ochrany kázeň ve věznici, je převážná většina kázeňských přestupků vnímána jako ohrožovací delikt. Skutková podstata přestupku je tedy naplněna v momentu, kdy dojde k porušení povinnosti nebo vnitřního řádu věznice. Avšak dle mého názoru se mezi kázeňskými přestupky nacházejí i takové, které spíše odpovídají povahou poruchovým deliktům, jsou jimi například přestupky proti majetku dle ustanovení § 8 zákona o některých přestupcích. V případě, že má odsouzený více

záznamů o kázeňském provinění, může o všech přestupcích zaměstnanec s kázeňskou pravomocí vydat jedině rozhodnutí, tzv. souhrnné rozhodnutí, kdy ve výrokové části musí uvést, že předmětné záznamy byly vyřešeny souhrnně, tedy vydáním jediného rozhodnutí.

Řádné odůvodnění rozhodnutí je jedním z atributů práva na spravedlivý proces. Na požadavek řádnosti a důslednosti odůvodnění je kladen důraz právě v případech, kdy správní orgán aplikuje správní uvážení při volbě druhu a výměry kázeňského trestu. V rámci odůvodnění se shrne jednání odsouzeného a vylíčí se rozhodné skutečnosti a provedené důkazy, včetně jejich vyhodnocení správním orgánem tak, aby bylo zřejmé, jak správní orgán došel k závěru obsaženém ve výrokové části.

Výrok o vině a trestu je tedy logickým výsledkem kázeňského řízení vedeného oprávněným zaměstnancem. Proces vyvození tohoto závěru, stejně tak, jako úvahy správního orgánu, musí být zachyceny v odůvodnění. Obsahem odůvodnění jsou prvky vymezené v § 31 odst. 2 NGŘ 23/2020, jsou to skutečnosti, které byly podkladem pro rozhodnutí a jež byly prokázány, důkazy, na jejichž základě byla vina prokázána a se kterými byl odsouzený před vydáním rozhodnutí prokazatelně seznámen. Dále jsou zde vyjádřeny úvahy, kterými byl zaměstnanec s kázeňskou pravomocí veden při hodnocení důkazů, skutková zjištění, o která se zaměstnanec s kázeňskou pravomocí při svém rozhodování opíral, vypořádání se s námitkami podezřelého, zejména, jak byla tvrzení podezřelého z kázeňského přestupku vyvrácena nebo alespoň zpochybněna či proč byla odmítnuta, stručné odůvodnění druhu a výše uloženého kázeňského trestu. Za předpokladu, že se přistoupilo k podmíněnému odložení kázeňského trestu, musí oprávněný zaměstnanec uvést důvody, proč tak učinil.

NGŘ 23/2020 upravuje dva způsoby oznámení rozhodnutí odsouzenému. Rozhodnutí o uložení kázeňského trestu pokuty nebo zabrání věci odsouzenému se vyhotovuje písemně a oznamuje se doručením.⁶² U ostatních druhů kázeňských trestů se rozhodnutí vyhotovuje písemně a oznamuje se ústním vyhlášením, které odsouzený musí podepsat. V případě, že odmítne, postupuje se obdobně, jako když odsouzený odmítne podepsat své vyjádření, tzn. oprávněný pracovník, který oznámil rozhodnutí odsouzenému, tuto skutečnost spolu s důvody odmítnutí uvede v rozhodnutí a připojí datum a svůj podpis.

⁶² Požadavek písemného vyhotovení nacházíme i v zákonné úpravě, konkr. ustanovení § 50 odst. 2 zákona o výkonu trestu odnětí svobody.

U některých druhů kázeňských trestů právní úprava stanovuje specifický postup při jejich výkonu. Pro výkon rozhodnutí musí oprávněný kopii rozhodnutí o snížení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu tří kalendářních měsíců, o pokutě až do výše 5 000 Kč a v případě, že propadlou nebo zabranou věcí jsou peníze, i kopii rozhodnutí o propadnutí věci nebo o opatření zabránění této věci, předat k dalšímu řízení ekonomickému oddělení, aby věznice mohla přistoupit k výkonu kázeňského trestu.

5.1.5 Prominutí kázeňského trestu, upuštění od výkonu zbytku kázeňského trestu a zahlazení kázeňského trestu

Právní úprava zakotvuje i zvláštní instituty, které se mohou uplatnit až po uložení kázeňského trestu, a to s ohledem na pozdější chování odsouzeného, kterému byl kázeňský trest uložen. Jednotlivé instituty se od sebe určitými prvky liší, avšak všechny jsou navzájem provázané a týkají se již uloženého kázeňského trestu. O všech třech institutech je oprávněn rozhodnout zaměstnanec, který disponuje kázeňskou pravomocí ve stejném nebo vyšším rozsahu než zaměstnanec, který o uložení kázeňského trestu rozhodoval.

Institut prominutí kázeňského trestu je často zaměňován s institutem upuštění od výkonu zbytku kázeňského trestu, nicméně prominutí se vztahuje na situace, kdy ještě nebylo započato s výkonem uloženého kázeňského trestu a zároveň byly splněny zákonné podmínky, tedy, že proti rozhodnutí nelze podat stížnost a odsouzený se chová takovým způsobem, že není potřeba přistoupit k výkonu kázeňského trestu.

Naproti tomu upuštění od výkonu zbytku kázeňského trestu dopadá na situace, kdy již započal výkon uloženého trestu, ale není potřeba v jeho výkonu pokračovat, neboť odsouzený projevuje účinnou snahu po nápravě, například se snaží napravit škodlivé následky nebo svého jednání lituje.

Rozhodnutím o prominutí kázeňského trestu a o upuštění od výkonu zbytku kázeňského trestu je uložený trest považován za vykonaný, což hraje důležitou roli v rámci zahlazení kázeňského trestu. K tomuto lze přistoupit v případě, že odsouzený splní podmínky pro udělení kázeňské odměny. Podstatou je tedy vykompenzování nežádoucího chování odsouzeného chováním žádoucím. Místo získání určitého benefitu se odsouzenému ze záznamu odstraní skutečnost, která by mohla negativně ovlivnit rozhodování soudu při předběžném propuštění odsouzeného. Důsledkem je právní fikce, kdy se na odsouzeného hledí, jako by k uložení kázeňského trestu nedošlo. V praxi je při kázeňském řízení spíše preferován zápis negativní skutečnosti

do záznamu odsouzeného, na nějž se institut zahlazení nevztahuje a to právě z toho důvodu, že zápis negativní skutečnosti nelze žádným způsobem vymazat a může tak být při rozhodování o předběžném propuštění odsouzeného soudu předložen komplexní záznam o chování odsouzeného ve věznici.

5.2 Opravné prostředky a řízení o nich

Opravným prostředkem proti rozhodnutí o uložení kázeňského trestu je stížnost, kterou musí odsouzený podat, písemně či ústně, do 3 dnů ode dne oznámení rozhodnutí o uložení kázeňského trestu. Při podání stížnosti je nutné pro zachování lhůt vyznačit datum, kdy byla stížnost podána. Na písemném podání zaměstnanec vyznačí datum převzetí stížnosti. Z důvodu krátkosti lhůty pro podání stížnosti se klade velký důraz na poučovací zásadu, tzn. odsouzený musí být seznámen s právem podat opravný prostředek a s délkou lhůty pro jeho podání. NGR 23/2020 v § 35 stanovuje povinnost zaměstnancům VS řádně odsouzeného upozornit na toto jeho právo, nejenže tedy odsouzený musí podepsat poučení o opravném prostředku, nýbrž jej zaměstnanec musí poučit i ústně a podstatu mu náležitě vysvětlit. Stížností může odsouzený napadat samotné uložení kázeňského trestu, jeho druh nebo výši.

Obecně zákon odkladný účinek stížnosti nepřiznává, výjimkou je trest propadnutí věci a institut zabránění věci, kdy dochází k citelnému zásahu do majetkových práv k věci. Účelem vyloučení suspenzivního účinku je naplnění požadavku rychlosti a efektivnosti při ochraně a obnově disciplíny a kázně ve věznici. Jak uvádí důvodová zpráva k ZVTOS „*Stížnost zásadně nemá odkladný účinek, aby se zamezilo stavu ohrožujícímu udržení pořádku ve věznici. Pouze v případě, kdy by nebylo možné napravit následky vyvolané rozhodnutím učiněným v prvním stupni, pokud by stížnost byla shledána jako důvodná, se takové stížnosti přiznává odkladný účinek.*“⁶³

Zatímco suspenzivní účinek je postaven víceméně na jisto, devolutivní účinek stížnosti je poněkud diskutabilní. Z dikce právní úpravy je zřejmé, že o stížnosti musí rozhodnout do 5 pracovních dnů ředitel věznice nebo k tomu zmocněný zaměstnanec Vězeňské služby. Jestliže byla podána stížnost proti rozhodnutí ředitele věznice, oprávněn k jejímu posuzování je pouze generální ředitel Vězeňské služby. Na základě

⁶³ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, k ustanovení § 52

toho můžeme hovořit o určitém devolutivním účinku pouze za situace, kdy o stížnosti proti rozhodnutí ředitele věznice rozhoduje ve druhém stupni generální ředitel. K přezkumu rozhodnutí sice nedochází přímo v dané věznici, ale stále je druhostupňový orgán součástí VSČR. Bude-li tedy v prvním stupni rozhodovat oprávněný zaměstnanec věznice a v druhém stupni ředitel věznice nebo k tomu zmocněný zaměstnanec Vězeňské služby (vyjma toho, který o uložení kázeňského trestu rozhodl) nemůžeme v teoretické rovině hovořit o devolutivním účinku. Vzhledem tedy k tomu, že ne vždy je v kázeňském řízení garantován devolutivní účinek a přezkoumání zůstává v kompetenci jediné instituce, a to ve většině případů té, která napadané rozhodnutí vydala, musí být umožněno odsouzenému domáhat se, v případě zásahu do jeho základních práv, přezkumu rozhodnutí u nezávislého soudu.

Po podání stížnosti ve stanovené lhůtě, musí oprávněný zaměstnanec celou věc znovu přezkoumat. Zabývá se zejména tím, jestli je dostatečně prokázáno, že obviněný odsouzený skutečně spáchal předmětný skutek, mající znaky kázeňského přestupku, zda tento skutek je kázeňským přestupkem, zda oprávněný zaměstnanec při rozhodování v rámci kázeňského řízení nepřekročil svoji pravomoc a další významné skutečnosti.

Dle ustanovení § 60 odst. 2 ŘVTOS je zde několik možností, jak stížnost proti rozhodnutí vyřídit. Opožděnou stížnost oprávněný zaměstnanec VS zamítne. K zamítnutí stížnosti přistoupí i v případě, že je bezpochyby prokázáno zaviněné spáchání kázeňského přestupku odsouzeným, uložený kázeňský trest je úměrný závažnosti spáchaného přestupku a je v souladu s účelem výkonu trestu. V takové situaci zaměstnanec důkladně zkoumá, zda není stížnost bezpředmětná, kázeňské řízení nevykazuje žádné pochybení, skutek byl náležitě prokázán a uložený trest je úměrný jednání odsouzeného. Pokud dojde k závěru, že zaviněné spáchání kázeňského přestupku je prokázáno, ale uložený kázeňský trest není v souladu s účelem výkonu trestu, může kázeňský trest změnit. Za předpokladu, že příslušný zaměstnanec změní druh nebo výši uloženého kázeňského trestu, musí být nový kázeňský trest vždy mírnější než ten, který byl odsouzenému původně uložen. Zde můžeme spatřovat určité prvky zásady zákazu reformace in peius, která se nejvíce aplikuje v rámci práva trestního, ale rovněž v řízení o přestupcích (srov. § 98 odst. 2 přestupkového zákona).

Pokud oprávněný zaměstnanec dojde k závěru, že nebyly dostatečně objasněny všechny skutečnosti, které jsou pro uložení kázeňského trestu významné,

nebo jsou dosavadní důkazy pro rozhodnutí nedostatečné, zruší uložený kázeňský trest a vrátí věc k novému kázeňskému řízení zaměstnanci, který kázeňský trest uložil. V rámci nového řízení nelze odsouzenému uložit kázeňský trest přísnější, než který byl uložen původně a odsouzený opět disponuje právem proti novému rozhodnutí podat stížnost. Pokud byl původně uložený kázeňský trest již částečně vykonán a dojde ke změně nebo zrušení rozhodnutí o uložení kázeňského trestu, započítá se do nově uloženého kázeňského trestu to, co již bylo vykonáno. Není-li možné vykonanou část započíst, zohlední se tato skutečnost při stanovení druhu a výměry nového trestu. Posledním způsobem rozhodnutí o stížnosti je zrušení uloženého trestu, není-li náležitě prokázáno, že se odsouzený takového jednání dopustil.

Obsahové a formální náležitosti rozhodnutí o stížnosti jsou shodné s náležitostmi rozhodnutí o uložení kázeňského trestu, i zde se klade důraz na řádné odůvodnění, kde se zaměstnanec vypořádá se všemi důvody a námitkami, uvedenými ve stížnosti (příloha č. 7).

6. Soudní přezkum

První zákon, který komplexně upravoval otázky výkonu TOS, postavení odsouzených, jejich práva a povinnosti, byl zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Ten umožňoval participaci soudu pouze v otázce „*spolupůsobení při provádění nápravně výchovné činnosti*“⁶⁴. Odsouzený měl právo na rozmluvu se soudem, tzn. „*soudci jsou oprávněni navštěvovat odsouzené v místech, kde se trest vykonává, mluvit s nimi bez přítomnosti třetí osoby a nahlížet do jejich osobních spisů, pracovních výkazů a výkazů o pracovních odměnách; přitom jsou povinni výchovně působit na odsouzené.*“⁶⁵ Řádný soudní přezkum rozhodnutí o uložení kázeňského trestu odsouzenému správním orgánem zákon v § 45 neumožňoval. Postavení odsouzených, stejně tak jako jejich právům, nebyla věnována patřičná pozornost a vyloučení možnosti jakékoliv právní obrany proti uloženému rozhodnutí bylo bráno jako součást trestu za protiprávní jednání, který byl odsouzenému uložen.

Soudní přezkum rozhodnutí o uložení kázeňského trestu byl velmi diskutované téma a prošel určitým právním vývojem, kdy byl ve velké míře modifikován a dotvářen judikaturou. Určitou, byť omezenou možnost soudního přezkumu přinesl až ZVTOS, který připouštěl, v ustanovení § 52 odst. 4, soudní přezkum pouze u rozhodnutí o propadnutí nebo zabrání věci. V ustanovení § 76 odst. 6 ZVTOS stanovil, že „*Nestanoví-li tento zákon jinak, nepodléhají rozhodnutí vydaná v kázeňském řízení přezkoumání soudu.*“⁶⁶

Změnou v otázce soudního přezkumu byl náleží Ústavního soudu ze dne 29.09. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 32/08, kterým byl dnem 30. 6. 2011 zrušen již zmíněný § 76 odst. 6 ZVTOS a na něj navazující náleží Ústavního soudu ze dne 27.07. 2021, sp. zn. Pl. ÚS 112/20, které dále v textu rozeberu.

6.1 Náleží Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 32/08 ze dne 29. 9. 2010

Dřívější právní úprava v ustanovení § 76 odst. 6 ZVTOS vyloučila přezkoumání rozhodnutí vydaná v kázeňském řízení soudem, jestliže zákon nestanovil jinak. Výjimkou bylo rozhodnutí o propadnutí a zabrání věci. Až náleží Ústavního soudu

⁶⁴ Ustanovení § 45 zákona č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění zákona č. 152/1995 Sb.

⁶⁵ Tamtéž

⁶⁶ Zákon č. 169/1999 Sb., Zákon o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění náleží č. 341/2010 Sb.

sp. zn. Pl. ÚS 32/08 ze dne 29. 9. 2010, bylo na návrh NSS zrušeno tehdejší ustanovení § 76 od. 6 ZVTOS zakotvující vyloučení rozhodnutí o uložení pokuty ze soudního přezkumu.

V roce 2004 rozhodla Vězeňská služba o uložení kázeňského trestu umístění do uzavřeného oddělení na 5 dnů, kdy byl odsouzený shledán vinným ze spáchání kázeňského přestupku, jenž spočíval v držení nepovolených předmětů, které by svou povahou mohly poškozovat zdraví či ohrozit život. Proti tomu se odsouzený bránil stížností adresovanou řediteli věznice, který ji svým rozhodnutím zamítl. Odsouzený s tím však nesouhlasil a obrátil se s žalobou ve správním soudnictví na Městský soud v Praze. Soud žalobu odmítl s odůvodněním, že rozhodnutí Vězeňské služby v kázeňském řízení jsou vyloučena ze soudního přezkumu dle ustanovení § 76 odst. 6 ZVTOS. Proti tomuto rozhodnutí podal odsouzený kasační stížnost, kterou zdůvodnil tím, že uložení kázeňský trest má vliv na faktické zpřísnění výkonu trestu odnětí svobody, neboť například znemožňuje podmíněné propuštění či přeřazení do věznice s mírnějším režimem. V případě, že je rozhodnutí o uložení kázeňského trestu s takovými důsledky vyloučeno ze soudního přezkumu, je dle jeho názoru porušeno jeho právo zakotvené v čl. 36 odst. 2 Listiny. Na základě této kasační stížnosti podal NSS návrh na zrušení ustanovení § 76 odst. 6 ZVTOS k Ústavnímu soudu, který shledal návrh důvodným. Ústavní soud konstatoval, že odepřít ochranu ve věcech přezkumu rozhodnutí orgánů veřejné správy nelze, pokud se jedná o rozhodnutí, která se týkají základních práv a svobod zakotvených v Listině, Ústavě ČR a mezinárodních úmluvách dle čl. 10 Ústavy. Poté byl ÚS posuzován obsah napadaného ustanovení z hlediska ústavních záruk spravedlivého procesu. V souladu s čl. 1 a čl. 4 Ústavy ČR a v čl. 36 Listiny konstatoval, že každý má právo domáhat se stanoveným způsobem svého práva u nezávislého a nestranného soudu, tzn. i ten, kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen rozhodnutím orgánu veřejné moci. Při reflektování čl. 4 odst. 4 Listiny kde je stanoveno, že při používání zákonných omezení základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu a že tato omezení nesmí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena, dospěl ÚS k tomu, že uložení kázeňský trest může svou povahou představovat výrazný zásah do základních práv a svobod odsouzeného. Na základě výše zmíněných důvodů ÚS dospěl k závěru, že nelze rozhodnutí o uložení některých kázeňských trestů vyloučit ze soudního přezkumu. Odsouzenému musí být umožněna účinná procesní ochrana proti rozhodnutí uloženému v kázeňském řízení u nezávislého a nestranného soudu.

ÚS upozornil na to, že jeho cílem není dosažení soudního přezkumu všech kázeňských trestů, ale jen těch, které výrazným způsobem zasahují do osobní integrity odsouzeného. V souladu s tím ÚS shledal, že činnost orgánů Vězeňské služby by zavedením širšího soudního přezkumu neměla být paralyzována, ani by nemělo dojít ke snížení účinnosti či operativnosti ukládaných kázeňských trestů, hlavně za situace, kdy ani stížnost ani žaloba ve správním soudnictví nemají odkladný účinek. ÚS předmětné ustanovení zrušil a přijetí ústavně konformní úpravy diferencovaného přezkumu rozhodnutí, stejně jako vyřešení otázky pravomoci a příslušnosti soudů, ponechal v režii zákonodárce.⁶⁷

Zákonodárce na dané rozhodnutí ÚS reagoval ustanovením § 52 odst. 4 ZVTOS, které zní: „*Přezkoumání rozhodnutí o uložení kázeňských trestů podle § 46 odst. 3 písm. e) až h) a rozhodnutí o zabrání věci se lze domáhat u soudu za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem ve stejném rozsahu, v jakém je takový přezkum možný v řízení o přestupku. Rozhodnutí vydaná v kárném řízení, kterými byly uloženy kázeňské tresty podle § 46 odst. písm. a) až d) a i), nepodléhají přezkoumání soudu.*“. Zákonodárce tedy považuje za kázeňské tresty, které závažným způsobem zasahují do osobní sféry odsouzených umístění do uzavřeného oddílu s výjimkou programu zacházení, celodenní umístění do uzavřeného oddílu a umístění do samovazby. Otázku pravomoci a příslušnosti soudů zákonodárce vyřešil tak, že odkázal na rozsah přezkumu v řízení o přestupku, tzn. svěřil tuto pravomoc správním soudům.

Třebaže je tento nálezný chápán vesměs pozitivně, je nutné zmínit i odlišná stanoviska soudců Pavla Holländera a Jiřího Nykodýma. Soudce P. Holländer upozorňuje na § 27 odst. 1 ZVTOS, kde zákonodárce stanovil povinnost odsouzených podrobit se po dobu výkonu trestu omezení některých práv a svobod, jejichž výkon by byl v rozporu s účelem výkonu trestu nebo které nemohou být vzhledem k výkonu trestu uplatněny. Kritizuje skutečnost, že se ÚS v nálezu nezabýval otázkou „*v jakém vztahu je ukládání kázeňských trestů k naplnění účelu výkonu trestu odnětí svobody a zdali tyto tresty - a v jaké míře - rozšiřují nebo prohlubují okruh základních práv a svobod, jež jsou v rozporu s účelem výkonu trestu nebo které nemohou být vzhledem k výkonu trestu uplatněny.*“⁶⁸ ÚS si dle jeho názoru nepoložil otázku, zda případné

⁶⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 32/08, bod 35, 36

⁶⁸ Tamtéž, odlišné stanovisko P. Holländera

rozšíření či prohloubení spadá anebo nespadá pod rámec vymezený ustanovením § 27 odst. 1 zákona o výkonu trestu odnětí svobody. Dále soudce ve svém disentu konstatuje, že je potřeba při zohledňování zásady humanity výkonu trestu, i při ochraně lidské důstojnosti stanovit mechanismy vnějších kontrol výkonu trestu odnětí svobody, což je právním řádem svěřeno jednak státnímu zastupitelství a jednak veřejnému ochránci práv. Důležité je však zmínit, že ani SZ ani VOP neposkytuje ochranu v konkrétním případě, neboť nedisponuje pravomocí rozhodnutí o kázeňském trestu zrušit. Podstatným argumentem, který dissent zmiňuje, je skutečnost, že pro naplnění účelů institutu kázeňských trestů, tzn. individuální i generální prevence, je nutná rychlost, bezprostřednost, bezodkladnost jejich uplatnění. Přílišné rozpínání soudní agendy, kdy je každý společenský problém podroben přezkoumávání soudem, považuje za tzv. justiční optimismus.

Stejnou myšlenku nastínil i soudce Nykodým, který ve svém disentu připustil, že rozhodnutí o uložení kázeňského trestu proti odsouzenému v rámci výkonu trestu může jistě citelně zasáhnout do základních práv odsouzeného, avšak zdůraznil, že to vyplývá ze samotného faktu odsouzení k výkonu trestu. To vše je tedy důsledkem rozhodnutí soudu o trestu. Soudce zdůrazňuje, že eventualita ukládání kázeňských trestů není projevem libovůle ze strany ostrahy, ale je upravena zákonem a na něj navazujícími podzákonnými předpisy. Spolu s Holländerem dle mého názoru přiléhavě vystihli podstatu kázeňského řízení a kázeňského trestu, kdy shodně konstatovali, že *„rozhodnutí v kázeňském řízení je obvykle okamžitou reakcí na porušení kázně, kde rychlost uložení trestu a jeho rychlé vykonání je zárukou udržení potřebné kázně.“*⁶⁹ Dále upozorňuje i na nezohlednění praktických dopadů nálezu, kdy není zřejmé, zda by měl mít dle nálezu soudní přezkum odkladný účinek. Pokud ano, poté by to mohlo vyústit v zcela absurdní důsledky, např. že by v době soudního rozhodnutí odsouzený již byl propuštěn v důsledku uplynutí doby trestu odnětí svobody. Za předpokladu, že by se odkladný účinek vyloučil, což zřejmě nálezu předpokládá, pak je třeba se ptát po smyslu, resp. efektivitě takového prostředku.

Zcela výstižně soudce Nykodým dále kritizuje závěr nálezu o tom, že paradoxem stávající právní úpravy je skutečnost, že ve věcech týkajících se majetku je soudní přezkum připuštěn, zatímco ve věcech týkajících se závažných zásahů do bytostně

⁶⁹ Tamtéž, odlišné stanovisko soudce Jiřího Nykodýma

osobnostní sféry odsouzeného je soudní přezkum vyloučen, takže se větší ochrana přiznává ochraně majetku, než osobnostní sféře člověka, byť odsouzeného. Ztotožňuji se s jeho názorem, že podstatou trestu odnětí svobody je cílený zásah do osobnostních práv a nedílnou součástí je i povinnost podrobit se režimu výkonu tohoto trestu, který je stanoven zákonem, a to včetně povinnosti podrobit se režimu kázeňského trestání spočívajícího ve zpřísnění omezení osobní svobody jako důsledku porušení zákonem vyžadované kázně. Oproti tomu odnětí majetku je přitom svojí povahou trvalým opatřením, směřujícím do majetkových práv odsouzeného.

Domnívám se, že jde o přelomový náleží v otázce soudního přezkumu rozhodnutí o kázeňském přestupku. Třebaže jde o první vlašťovku ÚS ve snaze o komplexnější zajištění ochrany kázeňsky potrestaných, je nutno zdůraznit věcnost a výstižnost výše zmíněných disentů. S určitou výhradou se ztotožňuji s názorem v odlišných stanoviscích, kdy pro efektivní ochranu kázně a disciplíny je stěžejní rychlost, bezprostřednost, bezodkladnost uplatnění kázeňských trestů a připuštění možnosti soudního přezkumu na všechny kázeňské tresty, tedy i na ty mírnější, by bylo z důvodu zdlouhavosti soudního řízení poněkud neefektivní. Vyloučení mírnějších trestů ze soudního přezkumu je logické a efektivní pouze za předpokladu, že se zde v plné míře projevovala zásada dvojinstančnosti, a přezkum mírnějších kázeňských trestů by byl zajištěn u orgánu druhého stupně. Jak již bylo zmíněno v kapitole 5.2 v praxi o devolutivním účinku a dvojinstančnosti řízení hovořit nelze, proto může nastat situace, kdy rozhodnutí o uložení mírnějších trestů nebude fakticky podrobena žádnému nezávislému přezkumu. I když se nejedná o citelný zásah do základních práv a svobod odsouzených může mít uložení mírnějšího trestu negativní dopad na případné podmíněné propuštění nebo přeřazení do jiného typu věznic. Obecně „...je nutné konstatovat, že ani právní prostředky ochrany práv garantovaných vězněným osobám nelze považovat za dostatečné. Právní úprava prostředků ochrany je roztráštěná, nejasná a mezerovitá.“⁷⁰

K tomuto náleží se vyjádřil také státní zástupce Jiří Pleva,⁷¹ který v zásadě s tímto náleží rámcově souhlasil, avšak poukázal na některá šedá místa, která dané rozhodnutí obsahuje. V první řadě poukázal na absenci kritérií, podle kterých by mohl

⁷⁰ KRUTINA, Miroslav, VALEŠ, František. Krátký pohled do českého vězeňství a na prostředky ochrany práv odsouzených vězněných osob. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 10, s. 32

⁷¹ PLEVA, Jiří. Několik poznámek k náleží Ústavního soudu ČR Pl. ÚS 32/08. *Státní zastupitelství*, 2011, č. 4, s. 29 - 34

zákonodárce posoudit, že určité opatření zasahuje do osobní integrity odsouzeného. „Osobní integrita není totéž, co integrita tělesná, do níž zásah je poměrně jednoduše definovatelný. Pod osobní integritou je tak třeba chápat i právní status osoby, a proto pouhá skutečnost, že odsouzený je uznán vinným ze spáchání kázeňského přestupku, zásah představuje. Rovněž nelze popřít, že i důtka, obecně zařaditelná mezi mírnější tresty, je tímto zásahem, když v sobě zahrnuje společenské odsouzení protiprávního jednání...“⁷² Dále kritizuje obdobný přístup při posuzování míry závažnosti uloženého opatření, kdy podle Plevy nelze objektivně právní normou stanovit, co je a nakolik přísné. Svůj názor opírá o nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 304/04, kdy ÚS dovodil, že „...zda je trest přísnější či nikoli, musí být vždy poměřováno jeho přímým dopadem na pachatele a možnostmi, které mu výkon toho kterého druhu trestu skýtá.“⁷³ S tímto závěrem souhlasím, zvláště s přihlédnutím k zásadě individualizace trestu, která se použije také u kázeňských trestů. Je tedy nutné podotknout, že to, co je nepřiměřeně přísné pro jednoho, může být zanedbatelnou újmou pro druhého.⁷⁴

V neposlední řadě J. Pleva kritizuje závěr ÚS, že nemá záměr docílit přezkumu všech kázeňských trestů. Podle Plevy je nejvhodnějším řešením zakotvení soudního přezkumu u všech kázeňských trestů.

6.2 Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 112/20 ze dne 27. 07. 2021

Judikatura ÚS zaznamenala v posledních letech další vývoj a určitý posun. Výše zmíněný nález ÚS se stal odrazovým můstkem pro následné rozhodování ÚS o návrhu NSS na zrušení § 52 odst. 4 zákona č. 169/1999 Sb., v rozsahu, v jakém se vztahuje na vyluku soudního přezkumu ukládání kázeňského trestu pokuty podle § 46 odst. 3 písm. d), který byl podán na základě kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze. Městský soud v Praze odmítl žalobu pro nepřípustnost, neboť shledal, že rozhodnutí, jímž je uložen kázeňský trest pokuty, nepodléhá podle předmětného ustanovení soudnímu přezkumu. NSS při předběžném projednávání žaloby vyhodnotil, že otázka nepřípustnosti soudního přezkumu v případě rozhodnutí, jímž může být uložen kázeňský trest pokuty až do výše 5.000 Kč, by mohla být v

⁷² Tamtéž, s.32

⁷³ Nález Ústavního soudu ze dne 8. 6. 2006, sp. zn. II. ÚS 304/04

⁷⁴ PLEVA, Jiří. Několik poznámek k nálezu..., s. 33

rozporu s ústavním pořádkem, konkrétně s ústavně zaručeným právem na spravedlivý proces.

Při posuzování ústavnosti napadené části ustanovení § 52 odst. 4 ÚS vycházel právě z nálezu ÚS Pl. ÚS 32/08 ze dne 29. 9. 2010, kdy danou věc posuzoval v souladu s čl. 36 odst. 2 Listiny, dle kterého každý, kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen rozhodnutím orgánu veřejné správy, se může obrátit na soud, aby přezkoumal zákonnost takového rozhodnutí, nestanoví-li zákon jinak. Z pravomoci soudu však nesmí být vyloučeno přezkoumání rozhodnutí, týkajících se základních práv a svobod podle Listiny. Stěžejní problematikou, kterou ÚS řešil, je tedy otázka, jestli je rozhodnutí o uložení kázeňského trestu pokuty do výše 5 000 Kč rozhodnutím, které se dotýká základních práv a svobod podle Listiny. *„Jak ostatně již Ústavní soud uvedl v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 32/08, zákon o výkonu trestu odnětí svobody upravuje v § 27 omezení a zbavení některých práv odsouzených. Zásadně platí, že po dobu výkonu trestu jsou odsouzení povinni podrobit se takovým omezením práv a svobod, jejichž výkon by buď byl v rozporu s účelem trestu, nebo které nemohou být uplatněny vzhledem k výkonu trestu. Zákon taxativně vypočítává práva a svobody, které jsou omezeny a kterých je odsouzený po dobu výkonu trestu zbaven. Z toho vyplývá, že jakákoli další omezení práv a svobod jdou již nad rámec omezení v zákoně taxativně vypočtených. Některá rozhodnutí o kázeňských trestech takovým dalším omezením postavení odsouzeného mohou být, a to v závislosti na povaze a závažnosti sankce, výrazným zásahem do základních práv a svobod. Za takové rozhodnutí je třeba považovat i kázeňský trest, kterým je odsouzenému ukládána pokuta až do výše 5 000 Kč, neboť se týká ústavně zaručeného práva vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny. Proto nemůže být vyloučeno ze soudního přezkumu, jak to ostatně Ústavní soud již uvedl v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 32/08.“*⁷⁵ ÚS tedy dospěl k názoru, že napadené ustanovení v uvedeném rozsahu je v rozporu s čl. 36 odst. 2 Listiny a předmětné ustanovení zrušil.

⁷⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 07 2021, sp. zn. Pl. ÚS 112/20, bod 44

6.3 Současná právní úprava

Vlivem judikatury ÚS aktuální právní úprava neumožňuje podání správní žaloby proti jakémukoliv rozhodnutí o uložení kázeňského trestu. Dle § 52 odst. 4 rozhodnutí vydaná v kárném řízení, kterými byly uloženy kázeňské tresty podle § 46 odst. 3 písm. a) až c) a i), označované jako „mírnější tresty“, nepodléhají přezkoumání soudem. Těmito mírnějšími tresty se rozumí rozhodnutí o uložení důtky, snížení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu 3 kalendářních měsíců, zákaz přijetí jednoho balíčku v kalendářním roce a odnětí výhod vyplývajících z předchozí kázeňské odměny. Naopak soudně přezkoumat lze rozhodnutí o propadnutí věci, umístění do uzavřeného oddílu až na 28 dnů, s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení, celodenní umístění do uzavřeného oddílu až na 20 dnů, umístění do samovazby až na 20 dnů a rozhodnutí o zabránění věci. Zákonodárce zde po výzvě ÚS stanovil i příslušnost soudu, kdy v § 52 odst. 4 určil, že přezkumu se lze domáhat u soudu za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem ve stejném rozsahu, v jakém je takový přezkum možný v řízení o přestupku, tzn. příslušné jsou správní soudy. Třebaže zastoupení advokátem není v řízení před správním soudem obligatorní, vzhledem k přísným formálním požadavkům podání je vhodné zastoupení advokátem zvážit minimálně při sepisu správní žaloby, jelikož pochybení, vzniklá nesprávným sepsáním podání, nelze v dalších fázích řízení napravit. Dále je také nutné zmínit, že správní žaloba proti rozhodnutí o uložení kázeňského trestu podléhá poplatkové povinnosti. Dle přílohy zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, je za žalobu proti rozhodnutí správního orgánu nutné uhradit soudní poplatek ve výši 3.000 Kč, což může mít pro nemajetné odsouzené odrazující účinek.

7. Další způsoby ochrany práv osob ve výkonu trestu odnětí svobody

Vedle podání stížnosti jako opravného prostředku proti rozhodnutí o uložení kázeňského trestu a možnosti následného soudního přezkumu některých rozhodnutí o uložení kázeňského trestu disponuje odsouzený i dalšími nástroji na ochranu svých zákonem přiznaných práv. Postup VS a jednotlivých zaměstnanců věznice podléhá vnitřní kontrole, kterou vykonává sama Vězeňská služba prostřednictvím svých vlastních kontrolních orgánů a Ministerstvo spravedlnosti prostřednictvím oddělení vězeňství odboru Generální inspekce ministra. Dále je výkon trestu dozorován zvenku státním zástupcem a Veřejným ochráncem práv.⁷⁶ „Působnost orgánů vnitřní a vnější kontroly není přesně rozhraničena a v celé řadě oblastí se překrývá.“⁷⁷

7.1 Stížnost jako institut pro uplatnění práv a oprávněných zájmů odsouzených

Od stížnosti jako opravného prostředku proti rozhodnutí o kázeňském přestupku, vymezeného v § 52 ZVTOS, je potřeba odlišovat stížnost, jako institut pro uplatnění svých práv a oprávněných zájmů dle § 26 ZVTOS. Odsouzený smí k uplatnění svých práv a oprávněných zájmů podávat stížnosti a žádosti orgánům příslušným k jejich vyřízení. Dle judikatury má stížnost v pojetí § 26 ZVTOS spíše než k opravnému prostředku blíže ke stížnosti dle § 175 SŘ, o které se nevydává rozhodnutí, k jejímu vyřízení postačuje prostá odpověď.⁷⁸ Podrobnosti ohledně podání žádosti a stížnosti jsou upraveny v ŘVTOS, kdy stížnosti a žádosti může v tomto případě odsouzený adresovat jak státním orgánům České republiky, tak mezinárodním orgánům a organizacím, které jsou na celosvětové i evropské úrovni považovány za součást procesu získávání a prošetřování informací o porušování lidských práv.⁷⁹

⁷⁶ ONDRUŠ, Radek. Prostředky dozoru nad detencí. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2002, č. 3, [cit. 30. ledna 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

⁷⁷ Tamtéž

⁷⁸ Usnesení Krajského soudu v Ostravě – pobočka Olomouc ze dne 27. 1. 2021, č. j. 65 A 107/2020, bod 9

⁷⁹ Ustanovení § 34 odst. 1, 2 vyhlášky č. 345/1999 Sb., Vyhláška Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

Nařízení generálního ředitele upravuje v hlavě III. § 40 další typ stížnosti, který není považován za opravný prostředek. Tento institut slouží odsouzenému v případě, kdy vyšly najevo dříve neznámé skutečnosti nebo důkazy, které sice existovaly v době původního kázeňského řízení, a které jsou odsouzenému ku prospěchu, zároveň je nemohl v původním kázeňském řízení uplatnit, anebo se provedené důkazy ukázaly nepravdivými. Tuto stížnost je odsouzený oprávněn podat do tří měsíců ode dne, kdy se dozvěděl o skutečnosti, která je důvodem pro podání stížnosti. Při splnění výše uvedených podmínek, je stížnost postoupena k novému rozhodnutí tomu orgánu, který o kázeňském přestupku rozhodl. V situaci, kdy podmínky splněny nejsou, avšak kázeňské řízení přesto vykazuje vady, je pro ředitele věznice pověřeným zaměstnancem zpracováno stanovisko, ve kterém jsou uvedeny konkrétní vady a pochybení kázeňského řízení. Tento institut je svou povahou podobný institutu obnovy řízení, což umožňuje při splnění podmínek zrušit pravomocné rozhodnutí a vydat nové, především v situacích, kdy se objeví takové rozhodné skutečnosti, které mají přímý vliv na výsledek řízení.

Je tedy nutné odlišovat, kdy je podávána stížnost jako opravný prostředek a je o ní třeba zákonem stanoveným způsobem rozhodnout. Stížnost vymezena v § 40 NGŘ 23/2020 slouží k narovnání nespravedlnosti, z důvodu skutkových vad vydaného rozhodnutí, a to v případě, že již marně uběhla lhůta pro podání stížnosti jako opravného prostředku. Dále může jít o podání stížnosti dle § 26 ZVTOS, tedy úkon představující neformální prostředek ochrany práv osob, které se nacházejí ve výkonu trestu odnětí svobody.

7.2 Dozor krajského státního zastupitelství nad výkonem trestu

Ustanovení § 78 ZVTOS pověřuje k výkonu dozoru nad dodržováním právních předpisů během výkonu TOS krajské státní zastupitelství, v jehož obvodu se trest vykonává. Státní zástupce, který provádí dozor, musí mít odpovídající specializaci a určuje jej vedoucí státní zástupce daného státního zastupitelství.⁸⁰ Toto ustanovení bylo přijato v souladu s § 4 odst. 1 písm. b), ZSZ, kdy státní zastupitelství v rozsahu, za podmínek a způsobem stanoveným zákonem, vykonává dozor nad dodržováním právních předpisů v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranné

⁸⁰ LUKÁŠOVÁ, Marcela. Činnost veřejného ochránce práv a státního zástupce při ochraně práv vězněných sob. Právní rozhledy, 2017, č. 4, s. 127-132

léčení, zabezpečovací detence, ochranná nebo ústavní výchova, a v jiných místech, kde je podle zákonného oprávnění omezována osobní svoboda. Při výkonu dozoru je dle § 78 od. 2 ZVTOS SZ oprávněn navštěvovat místa, kde se provádí výkon trestu, a to v kteroukoli dobu, tzn. v jakoukoli denní či noční hodinu. Je oprávněn nahlížet do dokladů, podle nichž byli odsouzení zbaveni svobody, čímž se rozumí odsuzující rozsudek, jímž byl trest odnětí svobody uložen, nařízení výkonu trestu, výzva odsouzeného k nástupu do výkonu trestu, příkaz k dodání odsouzeného do výkonu trestu. SZ je oprávněn hovořit s odsouzenými bez přítomnosti jiných osob, kdy účelem tohoto oprávnění je zjištění, zda jsou porušovány určité právní předpisy ze strany personálu, kdy odsouzený nebude mít zábrany z důvodu obavy z následné „pomsty“ ze strany zaměstnanců věznice či spoluodsouzených. SZ je dále oprávněn prověřovat zákonnost příkazů a rozhodnutí Vězeňské služby ve věznici týkající se výkonu trestu. Zaměstnanci VS ve věznici jsou povinni na žádost SZ poskytnout potřebná vysvětlení, předložení spisů, dokladů, příkazů a rozhodnutí, týkajících se výkonu trestu. Pokud SZ při výkonu dozoru zjistí, že jsou porušovány právní předpisy, je oprávněn vydávat, zpravidla v písemné formě, příkazy k zachování předpisů platných pro výkon trestu (příloha č. 8) a v rámci následného dozoru pak zjišťuje, zda byly dané příkazy splněny. VS je povinna příkazy udělené SZ na základě jednoho z výše vymezených úkonů bez odkladu provést. Dále je SZ oprávněn nařídit, aby osoba, která je ve výkonu trestu držena nezákonně, byla ihned propuštěna. SZ k tomuto přistoupí v situaci, kdy je zjištěno, že držení osoby ve výkonu trestu je nezákonné. Jedná se například o situaci, kdy již uplynula doba, na kterou byl trest odnětí svobody uložen, a odsouzený přesto nebyl propuštěn na svobodu. Nebo v případě, kdy byl odsouzený přijat do věznice, aniž pro to byly splněny základní předpoklady v podobě písemného nařízení výkonu trestu.⁸¹ Tento institut se použije při zjištění nezákonnosti držení osoby, nikoliv při zjištění nezákonnosti soudního rozhodnutí, tzn. SZ není oprávněn vyslovit nezákonnost soudního rozhodnutí a uplatnit z tohoto důvodu nařídit propuštění osoby z výkonu trestu dle předmětného ustanovení. Tímto postupem by SZ překročil svá oprávnění a neoprávněně zasáhl do pravomoci soudů.⁸²

⁸¹ KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. 213 s.

⁸² Stanovisko NSZ č. 2/2001. *Sbírka výkladových stanovisek nejvyššího státního zastupitelství*, [online databáze], 2001, č. 2 [cit.30. ledna 2023]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/03/stanovisko-2-2001.pdf>

Spolu s výše zmíněnými zákony je podrobnější úprava dozoru SZ upravena v Pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 10/2012, o výkonu dozoru nad dodržováním právních předpisů v místech, kde je podle zákonného oprávnění omezována osobní svoboda. Zde jsou vymezeny zásady, konkrétní postupy nebo metody výkonu dozoru, kdy je kontrolováno dodržování právních předpisů. V příloze 1 čl. III odst. 2 písm. c) je uvedeno, že pokud nezvolí SZ jiné zaměření, zaměří svůj dozor při výkonu trestu odnětí svobody na ukládání a výkon kázeňských trestů a udělování kázeňských odměn odsouzeným.

7.3 Veřejný ochránce práv a jeho role v ochraně práv odsouzených

Veřejný ochránce práv je dalším kontrolním institutem, jehož působnost je vymezena v zákoně č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv. VOP, konkrétně odbor dohledu nad omezováním osobní svobody, slouží jako vnější kontrolní mechanismus veřejné správy a v souladu s ustanovením § 1 odst. 1 a 4 písm. a) ZVOP dohlíží na dodržování práv osob ve výkonu TOS, zejména je chrání před jednáním, které je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před jejich nečinností, a tím přispívá k ochraně základních práv a svobod.⁸³ Náplň činnosti VOP je vymezen v § 3 ZVOP, kdy VOP provádí systematické návštěvy míst, kde se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě veřejnou mocí, s cílem posílit ochranu těchto osob před mučením, krutým, nelidským, ponižujícím zacházením nebo trestáním a jiným špatným zacházením. NSS charakterizovala instituci Veřejného ochránce práv jako „...*monokratický nezávislý a nestranný státní orgán, který stojí mimo veřejnou správu a je zákonem povolán k tomu, aby kontroloval a dohlížel nad činností veřejné správy; je tak jednou ze záruk zákonnosti ve veřejné správě.*“⁸⁴

Novelizace ZVOP zákonem č. 381/2005 Sb. značně rozšířila pravomoci VOP v oblasti dohledu nad dodržováním práv osob umístěných ve výkonu trestu odnětí svobody. Původním úkolem VOP bylo prošetřování konkrétních případů porušení práv odsouzených ze strany zaměstnanců věznice, po novelizaci se VOP stal se tzv.

⁸³ LUKÁŠOVÁ, Marcela. Činnost veřejného ochránce práv a státního zástupce při ochraně práv vězňených sob. *Právní rozhledy*, [online databáze], 2017, č. 4, [cit.30. ledna 2023] Dostupné z: databáze beck-online.cz.

⁸⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. února 2008, č. j. 2 As 58/2007-52.

národním preventivním mechanismem.⁸⁵ Důvodová zpráva k předmětné novele uvádí, že „ osoby omezené na svobodě, ať už de iure nebo de facto, jsou vystaveny zvýšenému riziku mučení anebo krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání či jiného špatného zacházení (v důvodové zprávě dále jen „špatné zacházení“). Špatnému zacházení nelze úplně zabránit, ale zavedením účinných kontrolních mechanismů je možné mu předcházet nebo alespoň snižovat pravděpodobnost jeho výskytu...“⁸⁶

VOP kontrolní činnost realizuje buď na základě individuálního podnětu, který nesmí být podroben úřední kontrole a nepodléhá poplatkové povinnosti, což zajišťuje dostupnější ochranu práv nebo ze své vlastní iniciativy prostřednictvím systematických návštěv míst, kde je omezována osobní svoboda. Dle § 11 ZVOP musí podnět obsahovat vylíčení podstatných okolností věci, včetně sdělení, zda věc byla předložena také jinému státnímu orgánu, popřípadě s jakým výsledkem, označení úřadu, popřípadě jméno a příjmení nebo jiné údaje o totožnosti osoby, jíž se podnět týká, doklad o tom, že úřad, jehož se podnět týká, byl neúspěšně vyzván k nápravě, jméno, příjmení a bydliště, u právnické osoby název, sídlo a osoby oprávněné jejím jménem jednat, toho, kdo podnět podává a jestliže se podnět týká rozhodnutí, je nutno přiložit jeho stejnopis. VOP se zabývá na základě podnětu kázeňským řízením odsouzených, ale zpravidla až poté, co byla neúspěšně podána stížnost proti rozhodnutí o uložení kázeňského trestu. VOP může prověřit, zda byl kázeňský trest uložen v souladu se zákonem či nikoliv. V souvislosti s kázeňským řízením VOP předně při svém šetření zjišťuje, zda věznice řádně prošetřila celý incident a zda učinila opatření, aby zabránila pokračování v případných dalších útocích (např. oddělením obou odsouzených), avšak není evidován případ, že by někdy jako opatření k nápravě ochránce navrhoval zahájení kázeňského řízení proti odsouzenému. Oproti tomu může navrhnout zahájení disciplinárního řízení s příslušníkem VSČR, když v jeho jednání shledá rozpor se zákonem.

Vedle dodržování právních předpisů a zákonného postupu personálu věznice VOP také kontroluje, zda jsou plněny interní instrukce, pokyny a vyhodnocuje celkovou účelnost postupu VSČR. Prověřuje dodržování standardů kvality zacházení, péče a postupů lege artis. Účelem je zamezování takového jednání, které život odsouzených

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 381/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, č. 381/2005 Dz,

omezuje nad rámec účelu odnětí svobody. Konkrétně se např. bude jednat o projevy arogance, svévole, neúcty či necitlivosti.⁸⁷

Oprávnění, které VOP při šetření má, vymezuje § 15 ZVOP, dle kterých je VOP oprávněn s vědomím vedoucích úřadů, a to i bez předchozího upozornění, vstupovat do všech prostor úřadů a provádět šetření spočívající v nahlížení do spisů, kladení otázek jednotlivým zaměstnancům Vězeňské služby, rozmluvě s odsouzenými, a to bez přítomnosti jiných osob. Úřady jsou mu povinny poskytovat součinnost. Vězeňská služba musí na žádost ochránce ve stanovené lhůtě předložit spisy a jiné písemnosti, poskytnout informace nebo vysvětlení, sdělit písemně stanovisko k právním a skutkovým otázkám, provést důkazy nebo úkony dozoru navrhované VOP.

VOP nedisponuje donucovacími nástroji, kterými by mohl autoritativně zavázat věznic ke zjednání nápravy, popř. k zahájení kázeňského řízení, tzn. nemůže samotné porušení práva bez dalšího odstranit vlastní iniciativou. Z tohoto důvodu po zjištění pochybení VOP se závěrem seznámí VSČR. Pokud následně dojde k nápravě daného pochybení, je šetření ukončeno. Za situace, že náprava provedená VS nebude podle VOP dostatečná, může dle § 19 ZVOP navrhnout ve svém závěrečném stanovisku konkrétní opatření k nápravě, kterými jsou zahájení řízení o přezkoumání rozhodnutí, úkonu nebo postupu úřadu, lze-li je zahájit z úřední moci, provedení úkonů k odstranění nečinnosti, zahájení disciplinárního nebo obdobného řízení, zahájení stíhání pro trestný čin, přešupek nebo jiný správní delikt, poskytnutí náhrady škody nebo uplatnění nároku na náhradu škody.

Účelem systematických návštěv VOP je posílení ochrany odsouzených před mučením, krutým, nelidským, ponižujícím zacházením nebo trestáním a jiným špatným zacházením. Zatímco šetření na základě podnětu může být realizováno i bez vědomí věznice, systematické návštěvy jsou prováděny pravidelně dle určitého předem daného plánu. Proto jsou často označovány jako preventivní nástroj VOP. *„Ochránce se při nich zaměřuje především na odhalování systémových nedostatků, které mohou vést nebo vedou ke špatnému zacházení s osobami v zařízeních umístěnými. Zkoumá hmotné podmínky pobytu v zařízeních, institucionální rámec, zejména si ale všímá pojistek proti špatnému zacházení.“*⁸⁸ VOP při vyhodnocování

⁸⁷ LUKÁŠOVÁ, Marcela. Činnost veřejného ochránce práv a státního zástupce při ochraně práv vězňených sob. *Právní rozhledy*, [online databáze], 2017, č. 4, [cit.30. ledna 2023] Dostupné z: databáze beck-online.cz.

⁸⁸ Tamtéž.

vychází z poznatků získaných při prohlídce věznice, při rozhovorech s personálem věznice nebo odsouzenými. Záznamy ze systematických návštěv mohou být podkladem pro vydání interních předpisů nebo metodických listů, zahrnující připomínky VOP.

Třebaže u VOP absentuje donucovací prostředek pro realizaci nápravných opatření, je nenahraditelným prvkem kontroly dodržování práv odsouzených v souvislosti s kázeňským řízením. Jedná se o institut, který přispívá k posílení právního postavení osob ve výkonu TOS, při své činnosti vytváří prostor pro sebereflexi příslušných orgánů VS i tím, že v jeho zprávách jsou zachyceny nejproblematictější aspekty jednotlivých oblastí. Svědčí o tom i fakt, že v evidenci stanovisek ombudsmana je jako samostatná oblast, která podléhá šetření VOP, pod číslem 208.2 vedena činnost VSČR – kázeňský trest/odměna. Zde jsou zveřejněna veškerá stanoviska VOP související se šetřením průběhu a zákonnosti kázeňského řízení. Kombinace šetření na základě individuálních podnětů spolu s realizací systematických návštěv poskytuje komplexní preventivní a kontrolní nástroj pro předcházení a zamezování špatného zacházení s odsouzenými. Spolu s tím se Kancelář VOP podílela také na překladu mezinárodní a unijní právní úpravy související s právy osob omezených na svobodě do češtiny. Jedná se o Evropská vězeňská pravidla a Pravidla OSN o minimálních standardech zacházení s vězněnými osobami.⁸⁹

⁸⁹ Vše zveřejněno na: <https://eso.ochrance.cz/>

Závěr

V úvodu práce jsem uvedla, že mým hlavním cílem je poskytnout komplexní a ucelený pohled na správní trestání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, jejich postavení a jednotlivá práva a povinnosti související s naplňováním účelu trestu odnětí svobody. V práci jsem se zaměřila na provedení analýzy zásad správního trestání, projevujících se v kázeňském řízení s osobami ve výkonu trestu odnětí svobody. K naplnění cíle práce jsem si stanovila dvě výzkumné otázky, a to: Jaké zásady se projevují v kázeňském řízení s odsouzeným? Jaké prostředky ochrany práv mohou osoby ve výkonu trestu odnětí svobody de lege lata využít?

V práci jsem chtěla poukázat na postavení odsouzených v kázeňském řízení, jejich jednotlivá práva a povinnosti související s naplňováním účelu trestu odnětí svobody. Nakonec jsem chtěla své teoretické poznatky, získané z odborných publikací, doplnit empirickými poznatky, zjištěnými návštěvou věznice Mírov a rozhovorem se zaměstnancem s kázeňskou pravomocí a emailovou komunikací s JUDr. Jiřím Matouškem, právníkem kanceláře Veřejného ochránce práv, odboru dohledu nad omezováním osobní svobody.

První výzkumnou otázku, jaké zásady se projevují ve správním trestání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, jsem v průběhu psaní zodpověděla analýzou celého řízení a postupným zkoumáním dílčích fází řízení. V práci jsem specifické prvky kázeňského řízení zkoumala právě skrz analýzu zásad správního trestání. Daná problematika je velkým otazníkem právě z toho důvodu, že prostředí věznice je uzavřeným systémem, do kterého volný přístup není možný a všechny úkony podléhají formalistickému schválení, navíc je právní úprava dané problematiky značně roztržitá a ovlivněna judikaturou. I z tohoto důvodu se občas setkáváme se skutečností, že určité závěry o daném tématu jsou odbornými publikacemi dovozovány a praxe je diametrálně odlišná.

Dále jsme došla k závěru, že jestliže je odsouzenému v kázeňském řízení rozhodnutím o uložení kázeňského trestu zasaženo do základních osobnostních práv, disponuje celou řadou nástrojů, kterými se před nezákonnými zásahy může bránit. Nejedná se tedy pouze o soudní přezkum rozhodnutí, využívaný s ohledem na výši soudních poplatků a výloh na právní zastoupení spíše majetnými odsouzenými. Také nemajetní odsouzení mohou činit určité kroky pro ochranu svých práv. V souvislosti s kázeňským řízením s odsouzenými jsem v práci popsala a analyzovala jednotlivé

zásady kázeňského řízení a provedla základní charakteristiku činnosti Veřejného ochránce práv a dozorové činnosti státních zastupitelství. Dle mého názoru jsem cíl práce splnila a zodpověděla stanovené výzkumné otázky. V rámci dalšího zkoumání tématu práce by bylo možné se zaměřit na objasnění role dalších subjektů do ochrany práv odsouzených, například provést analýzu relevantní rozhodovací činnosti ESLP a přiblížit další mechanismy ochrany ze strany mezinárodních organizací.

Abstrakt a klíčová slova

Abstrakt

Předmětem této diplomové práce je správní trestání osob ve výkonu trestu odnětí svobody se zaměřením na analýzu jednotlivých zásad projevujících se v kázeňském řízení s odsouzenými ve věznici, a na charakteristiku nástrojů ochrany práv odsouzeného, které mohou být odsouzeným uplatňovány v souvislosti s kázeňským řízením. Teoretické poznatky jsou doplněny poznatky empirickými, získanými jednak při návštěvách věznice a z rozhovorů s jejím zaměstnancem s kázeňskou pravomocí, a jednak z komunikace s právníkem Kanceláře Veřejného ochránce práv, odboru dohledu nad omezováním osobní svobody.

Práce se zabývá nejprve rozčleněním a charakteristikou právních pramenů správního trestání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, poté vymezuje kázeňský přestupek jako druh disciplinárního přestupku. Dále rozebírá zásady správního trestání a postavení osob ve výkonu trestu odnětí svobody, včetně jejich práv a povinností. Následně podrobně popisuje kázeňské odměny a kázeňské tresty, a analyzuje jednotlivé fáze kázeňského řízení, včetně řízení o opravném prostředku. Závěrem přibližuje další nástroje ochrany práv odsouzeného, které může využít v souvislosti kázeňským řízením.

Klíčová slova

Výkon trestu odnětí svobody, odsouzený, kázeň, správní trestání, kázeňský přestupek, kázeňské řízení, kázeňský trest, kázeňská odměna, soudní přezkum rozhodnutí, ochrana práv odsouzených.

Abstract and key words

Abstract

The subject of this diploma thesis is administrative punishment of imprisoned persons, focused on analyse of individual principles that may occur in the disciplinary proceeding with imprisoned persons, and on characteristics of instruments for protections of rights of imprisoned persons, that can be applied in relation with such proceeding. The teoretical knowledge is supplemented by the empirical knowledge that has been gathered during visits of a specific prison and during interviews with the employer of this prison endowed with a disciplinary authority, and also during communication with lawyer of the Office of Public Defender of Rights Office, depratment of supervision of restrictions on personal freedom.

At first, this thesis divides and characterizes legal sources of the administrative punsihment of imprisoned persons, then it defines the term of disciplinary offense and the position of imprisoned persons, including their rights and obligations. Next, this thesis in detail describes the disciplinary rewards and punsihments, and it analyses individual phases of the disciplinary proceeding, including the appeal proceeding. In conclusion, it explains further instruments of the protection of rights of imprisoned persons, that may be used in relation with the disciplinary proceeding.

Key words

Execution of imprisonment, convict, discipline, administrative punishment, disciplinary offence, disciplinary proceedings, disciplinary punishment, disciplinary reward, judicial review of decisions, protection of the rights of convicts.

Seznam literatury

Monografie

FIALA, Zdeněk, FRUMAROVÁ, Kateřina, HORZINKOVÁ, Eva, ŠKUREK, Martin et al.: *Správní právo trestní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2021, 308 s.

HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo. Obecná část*. 8. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 826 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016, 976 s.

KOPECKÝ, Martin. *Správní právo. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, 573 s.

MATOULEK Josef, SEJKOROVÁ Helena: *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, 2011, s. 223

PRÁŠKOVÁ, Helena. *Nové přestupkové právo*. 1. vydání. Praha: Leges, 2017, 448 s.

SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 4. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 512 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 8.vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 1052 s.

Komentáře a sborníky

HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1481 s.

KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. 228 s.

ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon. Komentář*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, 1980 s.

ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, 3331 s.

Články v odborných časopisech

ADAMEC, Martin. Kázeňské trestání odsouzených: Spravedlnost se nemůže zastavit před branami věznice. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2018, Vol. 13, No. 1, s. 54-70

HRŮŠOVÁ, Klára, MOLEK, Pavel. Správní trestání v aplikační praxi soudů. *Soudní rozhledy*, 2009, č. 12, s. 449-466

HUSSEINI, Faisal. Soudní přezkum rozhodnutí o uložení kázeňského trestu de lege ferenda. *Právní rozhledy*, 2011, č. 8, s. 281-285

KRUTINA, Miroslav, VALEŠ, František. Krátký pohled do českého vězeňství a na prostředky ochrany práv odsouzených vězňených osob. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 10, s. 31-35

LUKÁŠOVÁ, Marcela. Činnost veřejného ochránce práv a státního zástupce při ochraně práv vězňených sob. *Právní rozhledy*, [online databáze], 2017, č. 4, [cit.30. ledna 2023] Dostupné z: databáze beck-online.cz.

NOVOTNÝ, Oto, MIKULE, Vladimír. Vězeňství a právo. *Právní rozhledy*, 1998, č. 6, s. 291 – 296

ONDRUŠ, Radek. Prostředky dozoru nad detencí. *Bulletin advokacie* [online databáze], 2002, č. 3, [cit. 30. ledna 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

PLEVA, Jiří. Několik poznámek k nálezu Ústavního soudu ČR Pl. ÚS 32/08. *Státní zastupitelství*, 2011, č. 4, s. 29 - 34

Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 29. 09. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 32/08.

Nález Ústavního soudu ze dne 27. 07. 2021, sp. zn. Pl. ÚS 112/20.

Nález Ústavního soudu ze dne 8. 6. 2006, sp. zn. II. ÚS 304/04.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 05.12. 2014, č. j. 2 As 101/2014-26.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31.05.2007, sp. zn. 8 As 17/2007.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27.10. 2004, sp. zn. sp. zn. 6 A 126/2002.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. února 2008, č. j. 2 As 58/2007-52.

Usnesení Krajského soudu v Ostravě – pobočka Olomouc ze dne 27.01. 2021, č. j. 65. A 107/2020-9.

Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce o výkonu dozoru nad dodržováním právních předpisů v místech, kde je podle zákonného oprávnění omezována osobní svoboda ze dne 2. 11. č. 10/2012 Pop.

Stanovisko NSZ č. 2/2001. Sbírka výkladových stanovisek nejvyššího státního zastupitelství, [online databáze], 2001, č. 2 [cit.30. ledna 2023]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/03/stanovisko-2-2001.pdf>.

Právní předpisy

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

Důvodová zpráva k zákonu č. 381/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, č. 381/2005 Dz,

Nařízení generálního ředitele č. 23 ze dne 1.10. 2020, o kázeňském řízení u obviněných, odsouzených a chovanců č.j. VS-41753-50/ČJ-2020-8000PS-IAŘ

Nařízení generálního ředitele č. 5 ze dne 5. února 2016, o zaměstnancích a příslušnících Vězeňské služby České republiky zabezpečujících výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a výkon zabezpečovací detence, č.j. VS-42693-1/ČJ-2016-800040-IAŘ

Vnitřní řád pro odsouzené věznic Mírov ze dne 14.12.2021, č.j. VS-219935-1/ČJ-2021-803632-GŘ

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon České národní rady č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění zákona č. 152/1995 Sb.

Zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Internetové zdroje

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. *Přeložili jsme aktualizovaná Evropská vězeňská pravidla – nově počítají i s povinným zveřejňováním zpráv kontrolních orgánů* [online].

Ombudsman-veřejný ochránce práv, 11. února 2022 [cit. 23 dubna 2020]. Dostupné z:

https://www.ochrance.cz/aktualne/prelozili_jsme_aktualizovana_evropska_vezenska_pravidla_nove_pocitaji_i_s_povinnym_zverejnovanim_zprav_kontrolnich_organu/

Rada Evropy. *Doporučení Rec(2006)2-rev Výboru ministrů členským státům k Evropským vězeňským pravidlům* [online]. Kancelář veřejného ochránce práv, 2021.

Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/EVP_CS_FIN.pdf

The United Nations Office on Drugs and Crime. *Pravidla OSN o minimálních standardech zacházení s vězněnými osobami* [online]. Kancelář veřejného ochránce

práv, 2020. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ochrana_osob/ZARIZENI/Veznice/Pravidla-Nelsona-Mandely.pdf

Přílohy

Příloha č. 1: Tiskopis rozhodnutí o zabrání věci

Příloha č. 9 k NGR č. 23/2020

.....
věznice / vazební věznice/ústav pro výkon zabezpečovací detence*

Č. j.:

ROZHODNUTÍ O ZABRÁNÍ VĚCI

Podle ustanovení § 22 odst. 9 zákona č. 293/1993 Sb./§ 50 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb./§ 30 odst. 2 zákona č. 129/2008 Sb.*

byla zabráná věc (uved'te přesný popis zabrané věci, u bankovek jejich nominální hodnotu a evidenční čísla):

.....
obviněnému/odsouzenému/chovanci*

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Typ věznice:*

Odůvodnění (uved'te čas, místo, průběh a okolnosti zabrání věci):

V..... Dne:.....
(služební hodnost, hodnostní označení/funkce*, titul, jméno, příjmení a podpis)

Poučení pro obviněného*: 1. Proti tomuto rozhodnutí lze podle § 23 odst. 6 zákona č. 293/1993 Sb. podat stížnost do 3 dnů ode dne jeho oznámení a bylo-li doručeno, ode dne jeho doručení orgánu, který rozhodnutí vydal.
2. Proti rozhodnutí o stížnosti není stížnost přípustná.
3. Proti rozhodnutí o stížnosti o zabrání věci lze podat žalobu ke krajskému soudu, v jehož obvodu se věznice nachází.

Stížnost má odkladný účinek (§ 23/6 zákona č. 293/1993 Sb.)

Poučení pro odsouzeného*: 1. Proti tomuto rozhodnutí lze podle § 52 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb. podat stížnost do 3 dnů ode dne oznámení rozhodnutí prostřednictvím toho, kdo rozhodnutí vydal.
2. Proti rozhodnutí o stížnosti není stížnost přípustná.
3. Proti rozhodnutí o stížnosti o zabrání věci lze podat žalobu do dvou měsíců po oznámení rozhodnutí ke krajskému soudu, v jehož obvodu se věznice nachází.

Stížnost má odkladný účinek (§ 52 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb.)

Poučení pro chovance*: Proti tomuto rozhodnutí lze podat stížnost do 3 dnů ode dne oznámení rozhodnutí prostřednictvím toho, kdo rozhodnutí vydal.

Stížnost má odkladný účinek (§ 31 odst. 4 zákona č. 129/2008 Sb.)

Vlastníkem zabrané věci se stává stát (§ 22/9 zákona č. 293/1993 Sb., § 48 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb., § 30 odst. 2 zákona č. 129/2008 Sb.*)

Oznámeno a doručeno dne:.....
(podpis obviněného/odsouzeného/chovance*)

List č. , str. 1

* nehodící se neuvádějte

Příloha č. 2 : Tiskopis záznamu o odnětí věci

Příloha č. 8 k NGR č. 23/2020

.....
věznice / vazební věznice/ústav pro výkon zabezpečovací detence*

Č. j.:

Záznam o odnětí věci

V souladu s ustanovením § 12 odst. 1 zákona č. 555/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů byla

Dne: v hod. obviněnému/odsouzenému/chovanci*:

Jméno a příjmení: Datum narození: Typ věznice:*

odňata následující věc (uved'te přesný popis věci):

Důvod odnětí věci (uved'te okolnosti a zdůvodněte odnětí věci):

Odnětí provedl:.....
(služební hodnost, hodnostní označení, /funkce* titul, jméno, příjmení a podpis osoby provádějící odnětí věci)

Věc byla po odnětí uložena/předána*:

Úkon ukončen dne: v hod.

V Dne:.....
Podpis obviněného/odsouzeného/chovance*:

.....
(služební hodnost, hodnostní označení, /funkce* titul, jméno, příjmení a podpis osoby, která věc převzala, datum:

V souladu s ustanovením § 12 odst. 2 zákona č. 555/1992 Sb. bylo s věcí dále naloženo:

V..... Dne:
(služební hodnost, hodnostní označení, /funkce* titul, jméno a příjmení a podpis)

.....****

* nehodící se neuvádějte

** hodnost, jméno, příjmení, podpis osob zúčastněných na úkonech prováděných v souladu s ustanovením § 12 odst. 2 zákona č. 555/1992 Sb.

List č. 1

Příloha č. 3: Tiskopis udělení souhlasu osoby přímo postižené spácháním přestupku se zahájením řízení o přestupku

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY

Věznice Mírov

Mírov 27, 789 53 Mírov

Tel.: 583 488 111, Fax: 583 429 134, ISDS: ajyfn4

Č. j.: VS-

V Mírově dne

Souhlas osoby přímo postižené spácháním přestupku se zahájením řízení o přestupku

Podle ust. § 79 odst. 1, zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů (dále též „z. o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich“)

Já níže podepsaný(á):

jméno a příjmení:

datum narození:

místo trvalého pobytu:

popř. adresa pro doručování:

jakožto osoba přímo postižená spácháním přestupku, který lze dle ust. § 79 odst. 1, z. o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich zahájit z moci úřední jen s mým souhlasem, tímto

dávám souhlas se zahájením řízení z moci úřední o přestupku

proti občanskému soužití podle ustanovení § 7 odst. 1 písm. a), zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, ve znění pozdějších předpisů (dále též „z. o některých přestupcích“), jehož se dopustil podezřelý odsouzený, nar., t.č., tím, že dne, v době od hod. do hod., v místě, který měl úmyslně slovními nadávkami urazit (napsat upravenou právní větu výroku)

Beru na vědomí, že poté, co správní orgán z moci úřední zahájí řízení o předmětném přestupku

- nemám postavení účastníka řízení

- v řízení mi přísluší práva stanovená podle ust. § 71 z. o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, a to:

právo na vyrozumění o zahájení řízení,

právo navrhopvat důkazy a činit jiné návrhy po celou dobu řízení,

právo na poskytnutí informací o řízení potřebných ke zpětvzetí souhlasu,

právo vyjádřit v řízení své stanovisko,

právo nahlížet do spisu,

právo účastnit se ústního jednání a být přítomen (přítomna) při všech úkonech v řízení,

právo vyjádřit se před vydáním rozhodnutí k jeho podkladům a

právo na oznámení rozhodnutí

- podle ust. § 82 odst. 3 z. o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich mi v rámci dokazování dále přísluší právo klást účastníkům řízení, svědkům a znalcům otázky, přičemž dotazovaná osoba má právo odmítnout výpověď a nesmí být tázána za stejných podmínek jako svědek
- nepřísluší mi právo odvolání proti rozhodnutí, kterým je obviněný uznán vinným NEBO proti usnesení o zastavení řízení
- tento můj souhlas mohu vzít zpět, a to do vydání rozhodnutí o odvolání – v takovém případě bude řízení podle ust. § 86 odst.1 písm. n) z. o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich usnesením zastaveno; případný zpět vzatý souhlas nelze dát znovu
- v případě konání odvolacího řízení podle ust. § 97 odst.1 z. o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich mohu ve svém vyjádření uvádět nové skutečnosti nebo důkazy vztahující se k novým skutečnostem a důkazům, které obviněný uvede v odvolání nebo v průběhu odvolacího řízení.

V Mírově dne

.....
podpis osoby přímo postižené spácháním přestupku

Příloha č. 4: Tiskopis záznamu o kázeňském přestupku

Příloha č. 3 k NGR č. 23/2020

.....
věznice / vazební věznice/ústav pro výkon zabezpečovací detence*

Č. j.

ZÁZNAM O KÁZEŇSKÉM PŘESTUPKU

Jméno, příjmení obviněného/odsouzeného/chovance*:

Datum narození:

Typ věznice*:

Popis skutku:

Vyjádření podezřelého ze spáchání kázeňského přestupku:

V Dne:
(jméno, příjmení a podpis obviněného/odsouzeného/chovance*)

Další důkazní prostředky:

V Dne: Zpracovatel:
(služební hodnost, hodnostní označení/funkce,* titul, jméno, příjmení a podpis)

List č. , str. 1

* nehodící se neuvádějte

Příloha č. 5: Tiskopis úředního záznamu pro podání vysvětlení

Příloha č. 4 k NGR č. 23/2020

.....
věznice / vazební věznice/ ústav pro výkon zabezpečovací detence*

Č. j.

ÚŘEDNÍ ZÁZNAM PRO PODÁNÍ VYSVĚTLENÍ

Služební hodnost, hodnostní označení, /funkce*, titul, jméno, příjmení:

Datum narození/služební číslo*:

Podání vysvětlení dle § 10 zákona č. 555/1992 Sb. učiněno v kázeňském řízení ve smyslu zákona č., ve věci:

Poměr k věci: svědek/poškozený*

Poučení svědka: Byl/a jsem ve smyslu ustanovení § 10 zákona č. 555/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů poučen/a o povinnosti vypovídat k objasnění skutečností důležitých pro odhalení kázeňského přestupku, vyjma případů, kdybych takovou výpověď porušil/a ochranu utajovaných informací chráněných zvláštním zákonem, nebo státem uloženou nebo uznanou povinností mlčenlivosti, nebo jestliže bych svou výpověď způsobil/a sobě nebo osobě blízké nebezpečí stíhání pro trestný čin nebo správní delikt.

Dále jsem si vědom/a, že za úmyslné uvedení nepravdivých nebo neúplných údajů můžu být stíhán pro trestné činy nadržování dle § 366, křivého obvinění dle § 345, pomluvy dle § 184 nebo poškozování cizích práv dle § 181 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, eventuálně pro přestupek křivého vysvětlení dle § 6, přestupek proti občanskému soužití dle § 7 odst. 1 písm. a) nebo písm. c) bod 2, nebo přestupek proti pořádku ve státní správě vyskytující se na více úsecích státní správy dle § 2 odst. 2 písm. a), b), c) nebo f) zákona číslo 251/2016 Sb., o některých přestupcích.

Poučení jsem porozuměl/a:

Dne:

Podpis svědka:

Výpověď svědka:

Výpověď sepsal vedne:

.....
(služební hodnost, hodnostní označení/funkce,* titul, jméno, příjmení a podpis

VDne:

Podpis svědka:

List č. , str. 1

* nehodící se neuvádějte

Příloha č. 6: Tiskopis rozhodnutí o uložení kázeňského trestu odsouzenému

Příloha č. 6 k NGR č. 23/2020

.....
věznice / vazební věznice/ústav pro výkon zabezpečovací detence*

Č. j.

ROZHODNUTÍ O ULOŽENÍ KÁZEŇSKÉHO TRESTU ODSOUZENÉMU

Jméno, příjmení odsouzeného:

Datum narození:

Typ věznice:

Výrok:

Odůvodnění:

List č. , str. 1

* nehodící se neuvádějte

- Poučení:** 1. Proti tomuto rozhodnutí lze podat stížnost písemně nebo ústně do 3 dnů ode dne oznámení rozhodnutí prostřednictvím toho, kdo rozhodnutí vydal (§ 52 odst. 1 zák. č. 169/1999 Sb.). O opravném prostředku bude rozhodovat speciální pedagog – vedoucí oddělení - ředitel*.
2. Proti rozhodnutí o stížnosti není stížnost přípustná.
3. Přezkoumání rozhodnutí o stížnosti proti uložení kázeňských trestů podle § 46 odst. 3 písm. e) až h) zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, soudem se lze domáhat za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem ve stejném rozsahu, v jakém je takový přezkum možný v řízení o přestupku podáním žaloby do dvou měsíců po oznámení rozhodnutí ke krajskému soudu, v jehož obvodu se věznice nachází.

*Vlastníkem propadlé věci se stává stáť (§ 48 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb.)**

Stížnost má - nemá odkladný účinek*

Ve..... Dne:
(služební hodnost, hodnostní označení, /funkce* titul, jméno, příjmení a podpis):

Oznámeno a doručeno dne: Podpis odsouzeného:

Stížnost proti rozhodnutí podána dne:
Podstatné důvody stížnosti:

Podpis odsouzeného:
(služební hodnost, hodnostní označení, /funkce* titul, jméno, příjmení a podpis):

Stížnost proti rozhodnutí nebyla podána

Dne:.....
(služební hodnost, hodnostní označení, /funkce* titul, jméno, příjmení a podpis):

Rozhodnutí převzal dne: Podpis odsouzeného:

List č. str. 2

* nehodící se neuvádějte

ROZHODNUTÍ O STÍŽNOSTI

Výrok:

Odůvodnění:

V Dne:
(*služební hodnost, hodnostní označení, /funkce* titul, jméno, příjmení a podpis*):

S rozhodnutím seznámen dne:

Podpis odsouzeného:

Vyjádření lékaře o zdravotní způsobilosti (§ 49 odst. 1 zákona č. 169/1999 Sb.):

Datum:

Razítko a podpis:

Vyjádření lékaře ke zdravotní způsobilosti před nástupem kázeňského trestu:

Datum:

Razítko a podpis:

Průběžné posouzení způsobilosti:

Datum:

Razítko a podpis:

Záznam o výkonu kázeňského trestu:

Počátek výkonu kázeňského trestu:

Konec výkonu kázeňského trestu:

Přerušení kázeňského trestu: od hod. do: hod.

Při nástupu do výkonu KT (*služební hodnost, hodnostní označení, titul, jméno, příjmení a podpis*):

Při propuštění z výkonu KT (*služební hodnost, hodnostní označení, titul, jméno, příjmení a podpis*):

Záznam o výkonu kázeňského trestu propadnutí věci:

Propadlá věc byla předána:

Dne:

Č. j. předávacího protokolu:

.....
(*služební hodnost, hodnostní označení, /funkce* titul, jméno, příjmení a podpis*):

List č. , str. 3

* nehodící se neuvádějte

Předání k dalšímu postupu oddělení ekonomickému:

V..... Dne:
(služební hodnost, hodnostní označení, /funkce* titul, jméno, příjmení a podpis):

ZMĚNA ROZHODNUTÍ

(prominutí, upuštění od výkonu zbytku kázeňského trestu, zahlazení nebo změna podmíněně uloženého trestu)

Odůvodnění:

V..... Dne:
(služební hodnost, hodnostní označení, /funkce* titul, jméno, příjmení a podpis):

Oznámeno odsouzenému v..... Dne:
(Podpis odsouzeného)

List č. , str. 4

* nehodící se neuvádějte

Příloha č. 8: Tiskopis příkazu k zachování předpisů platných pro výkon trestu

Příkaz pro Vězeňskou službu ČR

Vzor příkazu pro zachování předpisů platných pro výkon vazby, trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence

Krajské státní zastupitelství

V

V dne

KDT/2017 -

P ř í k a z

k zachování předpisů platných pro výkon trestu

Státní zástupce Krajského státního zastupitelství v na základě dozoru nad dodržováním právních předpisů při výkonu trestu provedeného dne ... ve věznici v podle § 78 odst. 2 písm. e) zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů,

p ř í k a z u j e

Vězeňské službě ve Věznici přijmout opatření vedoucí k odstranění stavu odporujícího právním předpisům, a to § zákona, § vyhlášky č., které byly porušeny tím, že (kdo, kdy, kde, co a jak)

.....
.....

K odstranění porušování uvedených ustanovení zákona č. 169/1999 Sb. (resp. vyhlášky ...) se příkazuje zejména

Příloha č. 9: Tiskopis návrhu na udělení odměny

Příloha č. 1 k NGR č. 23/2020

.....
věznice / vazební věznice/ústav pro výkon zabezpečovací detence*

Č. j.

NÁVRH NA UDĚLENÍ ODMĚNY

Jméno, příjmení odsouzeného/chovance*:

Datum narození:

Typ věznice*:

Popis skutku:

Výpověď svědka:

V Dne: Svědek:
(služební hodnost, hodnostní označení/funkce*, titul,
jméno, příjmení a podpis svědka)

Další důkazní prostředky:

V Dne: Zpracovatel:
(služební hodnost, hodnostní označení/funkce*, titul,
jméno, příjmení a podpis svědka)

Neudělení odměny:

Odměna nebyla udělena a řízení zastaveno z důvodu.....

V Dne:
(služební hodnost, hodnostní označení/funkce*, titul,
jméno, příjmení a podpis svědka)

List č. , str. 1

* nehodící se neuvádějte

Příloha č. 10: Tiskopis rozhodnutí o udělení odměny

Příloha č. 2 k NGR č. 23/2020

.....
věznice / vazební věznice/ústav pro výkon zabezpečovací detence*

Č. j.

ROZHODNUTÍ O UDĚLENÍ ODMĚNY

Jméno, příjmení odsouzeného/chovance*:

Datum narození:

Typ věznice*:

Výrok:

Odůvodnění:

Seznámení odsouzeného/chovance* s rozhodnutím dne:

Podpis odsouzeného/chovance*:

V.....Dne:
(služební hodnost, hodnostní označení/funkce,* titul, jméno, příjmení a podpis)

Záznam o realizaci:

V.....Dne:
(služební hodnost, hodnostní označení/funkce,* titul, jméno, příjmení a podpis)

Předání k dalšímu postupu oddělení ekonomickému:

V.....Dne:
(služební hodnost, hodnostní označení/funkce,* titul, jméno, příjmení a podpis)

List č. , str. 1

* nehodící se neuvádějte

Příloha č. 12: Přepis rozhovoru se zaměstnancem věznice Mírov

1. Jak probíhá celé řízení a podle jakých procesních předpisů toto řízení vedete?

Průběh kázeňského řízení je podrobně popsán v NGŘ 23/2020, což je hlavní pramen, ze kterého se vychází a dle kterého je postupováno. Občas se podpůrně použije ZVTOS, kde je odkazováno na určité instituty vyřízení kázeňského řízení, avšak stěžejním předpisem je NGŘ 23/2020.

2. Zahajujete vždy po podání záznamu o kázeňském přestupku kázeňské řízení?

Ano. Postupujeme v souladu s § 22 NGŘ č. 23/2020, odst. 1. Zaměstnanec s kázeňskou pravomocí posoudí skutečnosti uvedené v záznamu či záznamech a v podání vysvětlení odsouzeného, zda došlo ke spáchání kázeňského přestupku a zabýváme se každým podaným záznamem.

3. Bylo někdy zahájeno kázeňské řízení na základě podnětu od Veřejného ochránce práv?

Ne. Kázeňské řízení se zahajuje na základě posouzení zpracovaného záznamu o kázeňském přestupku.

4. Může být v kázeňském řízení odsouzený zastoupen advokátem? Jaký je nejzazší okamžik v kázeňském řízení, kdy odsouzený může namítnout, že by chtěl být v daném řízení zastoupen advokátem?

Může být zastoupen advokátem po celé kázeňské řízení a může se nechat zastoupit v jakékoliv fázi řízení. Většinou má odsouzený svého advokáta, který za něj řeší veškeré věci ve věznici. Někteří zmocní advokáta pouze na kázeňské řízení a jiní pak jen pro podání žaloby proti rozhodnutí o uložení kázeňského trestu.

5. Jak probíhá dokazování a co vše slouží jako důkazní prostředek?

Zpracovatel zahájeného KŘ čerpá důkazní prostředky uvedené v záznamu o kázeňském přestupku, například výslechy svědků, přiložené služební či úřední záznamy, fotodokumentace, záznamy o odnětí věci, lékařské zprávy atd... Dále vyslýchá svědky navrhané podezřelým nebo jeho obhájcem, dále provádí vlastní šetření. Tedy snaží se co nejvíce objasnit stav věci a zjistit, jak se celá událost odehrála.

6. Jak postupujete v případě důkazní nouze, tzn. když nemáte dostatečně prokázáno, že se daný skutek danou osobou stal?

V případě, že nemáme dostatečně prokázáno, že se kázeňský přestupek stal nebo není zjištěno, jak se stal. Není prokázána vina odsouzeného nebo je tam příliš mnoho nejasností přistoupíme k zastavení kázeňského řízení. Dle §28 NGŘ č. 23/2020, jestliže spáchání kázeňského přestupku nebylo prokázáno, řízení se zastaví.

7. Vyslýcháte vždy všechny svědky, které odsouzený navrhne?

Pokud odsouzený označí věrohodné svědky, kteří skutečně mohou poskytnout relevantní informace, pak ano. Občas se ještě odsouzeného dotazujeme, ohledně jaké skutečnosti může navrhovaný svědek vypovídat a jak se o té skutečnosti dozvěděl (zda to viděl/ jen o ní slyšel,...). Občas se nám stává, že vězni označí jako svědka jiného vězně, který je na úplně jiném oddělení na druhé straně budovy a odůvodňují to tak, že tento svědek dosvědčí, že obviněný ze spáchání kázeňského přestupku mluví vždycky pravdu apod. Ale ve většině případů vyslýcháme všechny.

8. Provádíte veškeré důkazy, které odsouzený označí (mimo výslech svědků)?

Dle zvážení. Postupujeme obdobně, jako u navrhování svědků. Pokud něco neprovedeme, náležitě odůvodníme neprovedení daného důkazu v odůvodnění.

9. Vyhledáváte/vyžádáte si i další důkazy, když máte za to, že by mohly prokázat věc (kamerové záznamy, výsledky nenavržených svědků...)?

Ano, postupujeme tak, jak jsem odpovídal před chvílí. Provádíme vlastní šetření.

10. Když se odsouzený ve svém vyjádření odchýlí od předmětu řízení, přerušujete jej a korigujete?

Výslech vede zaměstnanec s kázeňskou pravomocí, nikoliv odsouzený, takže ano. Odsouzený má sice právo se vyjádřit, ale musí být věcný a držet se podstaty a v případě odchýlení jej korigujeme. Avšak v určitých případech je sporné, kdy se odsouzený vyjadřuje ke skutku a kdy již odbíhá. Z procesní opatrnosti mu necháváme prostoru více.

11. Jak rozhodujete, když nemáte dostatečně zjištěn skutečný stav věci?

Jak jsem již uvedl, v rámci vyšetřování se snažíme postupovat tak, abychom opatřili co nejvíce důkazů. Jsou i situace, kdy je daný případ v patu a důkazní prostředky chybí. V tomto případě postupujeme dle §28 NGŘ č. 23/2020, tedy přistoupíme k zastavení řízení.

12. Jaký kázeňský trest je podle Vás nejúčinnější?

Ze své praxe mohu hodnotit, že nejúčinnějším kázeňským trestem je zákaz přijetí balíčku v kalendářním roce dle §46/3c zákona č. 169/1999 Sb.

Na doplňující dotaz, zda to není umístění do samovazby až na 20 dní, což by dle formálně systematického výkladu měl být trest nejpřísnější, uvádí zaměstnanec následující:

Tento kázeňský trest není tak úplně trestem. Odsouzený je sice izolován od ostatních, ale v situaci, kdy jich je na cele více, je to pro něj spíše odměna. Při výkonu samovazby má odsouzený klid a soukromí.

13. Myslíte, že odsouzení jsou dostatečně informováni o prostředcích ochrany svých práv?

Já si myslím, že obecně ano. Ovšem záleží na zaměstnanci s kázeňskou pravomocí, jakým způsobem řízení vede. Ale pokud se drží NGŘ, je odsouzený poučován o každém svém právu, informován o každém dalším postupu zaměstnance a neustále dotazován, zda všemu rozumí a vše chápe.